

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

Diplomová práce

Bc. Eva Moulisová

Představa a realita domova u bezdomovců na území města Plzně

The idea of home of homeless and its reality on area of town Pilsen

Praha 2016

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Oldřich Matoušek

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Oldřichu Matouškovi za odborné vedení, ochotu a trpělivost, kterou mi věnoval. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za jejich spolupráci a čas, který mi věnovali. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost, kterou se mnou měla při zpracování mé diplomové práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 16. července 2016

.....

Bc. Eva Moulisová

Klíčová slova (česky)

Bezdomovectví, bezdomovec, představa, realita, domov, příčiny bezdomovectví, formy bezdomovectví, chudoba, sociální vyloučení.

Klíčová slova (anglicky):

Homelessness, homeless, idea, reality, home, homelessness causes, forms of homelessness, poverty, social exclusion.

Abstrakt (česky)

Diplomová práce pojednává o problematice bezdomovectví. Je jakousi sondou do života lidí bez domova. Cílem této práce je zmapovat představu a realitu domova u bezdomovců. Zjistit, jak žijí, jaké mají vztahy se svou rodinou, mezi sebou navzájem a v neposlední řadě zjistit jejich představy o budoucnosti. Diplomová práce je členěna na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vymezeny ústřední pojmy práce. Čtenář se zde seznámí s vývojem bezdomovectví, typologií, hlavními příčinami bezdomovectví a problémy, se kterými se lidé bez domova potýkají. Poslední část je věnována pomoci lidem bez domova. Praktická část práce se věnuje samotnému výzkumu, který byl realizován s 15 osobami bez domova prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. V rámci výzkumného šetření byla zjištěna fakta týkající se zejména pohledu lidí bez domova na možnosti bydlení.

Abstract (in English):

The diploma thesis is focusing on reality of homelessness. It is supposed to be some kind of a probe into the life of homeless people. The main goal of this thesis is to chart the reality and idea of home of the homeless. Also to find out how they live, what relations they have with their families and with each other and last but not least, what are their hopes for future. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part of it the main concepts are described. The reader is presented with evolution, typology, main causes of homelessness and also with problems which homeless people are facing daily. The last part is focused mainly on help for homeless. Practical part is focused on research itself, which implemented with semistructured interviews answered by 15 homeless people. The facts concerning mainly the idea of stable accommodations were determined within the research survey.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 PŘEDSTAVA, REALITA, DOMOV	8
1.1 POJEM PŘEDSTAVA, REALITA	8
1.2 POJETÍ DOMOVA	8
2 BEZDOMOVECTVÍ.....	10
2.1 VYMEZENÍ POJMŮ	10
2.1.1 Pojem bezdomovectví a bezdomovec	10
2.1.2 Pojem chudoba, sociální vyloučení.....	11
2.2 HISTORIE BEZDOMOVECTVÍ	12
2.3 PŘÍČINY BEZDOMOVECTVÍ.....	14
2.3.1 Příčiny vyvolávající bezdomovectví	14
2.3.2 Objektivní příčiny.....	15
2.3.3 Subjektivní příčiny.....	15
2.4 FORMY BEZDOMOVECTVÍ	16
2.4.1 Zjevné (viditelné) bezdomovectví	17
2.4.2 Skryté (latentní) bezdomovectví	17
2.4.3 Potenciální bezdomovectví.....	17
2.5 NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY BEZDOMOVců	18
2.5.1 Bydlení	18
2.5.2 Zaměstnání	18
2.5.3 Rodina	20
2.5.4 Zdravotní stav	20
2.6 POMOC BEZDOMOVcŮM V ČESKÉ REPUBLICE	21
2.6.1 Sociální dávky	21
2.6.2 Sociální služby – druhy a formy sociálních služeb pro lidi bez domova..	24
2.6.3 Organizace v Plzni pomáhající lidem bez domova	28
3 METODOLOGIE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	34
3.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	34
3.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ STRATEGIE.....	35
3.3 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH METOD	36
3.3.1 Pozorování	36
3.3.2 Rozhovor	37
3.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO SOUBORU	38
3.5 POPIS SBĚRU DAT	38
4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	40
4.1 VYHODNOCENÍ POZOROVÁNÍ.....	41
4.2 VYHODNOCENÍ POLOSTRUKTUROVANÝCH ROZHOVORŮ.....	48
4.2.1 Funkce domova – jak je nahrazují lidé bez domova	50
4.2.2 Mezilidské vztahy lidí bez domova	67
4.2.3 Představy lidí bez domova o své budoucnosti	75
5 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ	80
6 DISKUZE	83
ZÁVĚR.....	85
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	86
SEZNAM TABULEK	90
SEZNAM ZKRATEK	91
PŘÍLOHY	I

Úvod

„Bezdomovci jsou lidé jako my, ale postižení snad tím nejhorším, co se člověku může stát – vyloučením ze společnosti“ Hradecký (2013).

Při rozhodování, jaké téma zvolit pro svou diplomovou práci, jsem s jistotou věděla, že se bude týkat lidí bez domova. S lidmi bez domova pracuji již třetím rokem v Domově sv. Františka, což je zařízení, které poskytuje lidem bez domova následující služby: Nízkoprahové denní centrum, nízkoprahovou noclehárnu, azylový dům a nově i terénní program, kdy pracovníci vyrážejí za klienty přímo do terénu. S touto cílovou skupinou mám již řadu zkušeností, hlavně k nim mám blízký vztah.

Pro svou práci jsem si zvolila téma, které se zabývá představou a realitou domova u bezdomovců. I přesto, že pojem bezdomovec označuje někoho, kdo domov nemá, jako „osobu bez přístřeší“, zajímá mě, jak si oni domov představují, jak ve skutečnosti žijí a kam směřují.

Má práce je členěna na dvě hlavní části, teoretickou a praktickou. V teoretické části se věnuji vymezení stěžejních pojmů práce, jako je představa, realita a domov. Významná část teoretické práce je věnována bezdomovectví, jeho definici, typologii, nejčastějším problémům lidí bez domova a v samotném závěru je uveden přehled pomoci bezdomovcům v České republice, zejména se zaměřením na město Plzeň. Praktická část mé práce se zaměřuje na definici hlavního výzkumného problému, představení výzkumné strategie a metod. Hlavním úkolem praktické části je seznámit čtenáře s výsledky výzkumného šetření, které bylo prováděno prostřednictvím rozhovorů s patnácti respondenty bez domova. Závěr se věnuje sumarizaci celé diplomové práce.

1 Představa, realita, domov

V této části práce jsem se věnovala vymezení pojmů, jako je pojem představa, druhy představ, realita stěžejního pojmu domov, jeho funkcím a jeho pojetí.

1.1 Pojem představa, realita

V této kapitole jsem se pokusila definovat pojmy představa a realita, které jsou důležité pro pochopení práce.

Pojem představa

Hartl a Hartlová definují představu jako „*vybavený či přepracovaný minulý zážitek a vjem, který není dostupný smyslovým receptorům*” (Hartl, Hartlová, 2015, s. 454). Představy lze dělit na zrakové, sluchové, čichové, hmatové a jiné. Dále se představy dělí na jednoduché a kombinované; jsou materiálem pro vytváření pojmů, pro myšlení, city a volní jednání.

Pojem realita

Pojmem realita, nebo též skutečnost, rozumíme vše, co (skutečně) existuje, na rozdíl od pouhých domněnek, představ, iluzí či přání. Skutečnost lze chápat jako pojem paradoxní. Velký sociologický slovník rozlišuje realitu přírodní a realitu sociální. Sociální realita je dle tohoto slovníku protipólem reality přírodní, neboť je vytvářena lidmi a nemůže existovat jinak, než prostřednictvím jejich každodenních aktivit (Velký sociologický slovník, 1996).

1.2 Pojetí domova

Zde jsem se snažila čtenářům představit pojem domov. Je mi blízký názor Pelcové, která tvrdí, že „*téma domova patří k těm neobjektivizovatelným, vzpírajícím se každému pokusu o popis a definici, neboť domov není věcí ani předmětem, nýbrž fenoménem*” (Pelcová, 2008, s. 1). Domov znamená pro každého něco jiného. Např. Hradecký se domnívá, že: „*Domov znamená pro člověka víc, než jen střechu nad hlavou, útočiště, či jen přebývání určené k noclehu. Evokace tohoto slova přináší snad každému vzpomínku na ty drahé chvíle strávené v přítomnosti milujících a láskyplných rodičů či prarodičů, pocit ochrany a bezpečí, intimacy, lásky, lidského tepla a něhy*” (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 36).

Podle Velkého sociologického slovníku je domov více méně ucelený obraz okruhu blízkých, známých lidí, svázaných s hmotným prostředím, ve kterém člověk delší dobu

pobýval (s bytem, domem, krajinou), naplněný pocitem sounáležitosti, zázemí, bezpečí. Dimenze domova, i velikost okruhu, který zahrnuje, jsou silně subjektivní, stejně jako samotná potřeba domova, touha po domově či stesk po domově (Velký sociologický slovník, 1996). Domov je však také právním pojmem. Kolem domova se vyskytují tři druhy problémů. Za prvé je to domovské právo, druhým typem je popření právní závaznosti dohod o transferu a posledním typem je vlastní teorie práva na domov (Velký sociologický slovník, 1996).

Evropská observatoř bezdomovectví stanovila tři domény, které tvoří domov. Domov tvoří právní, sociální a fyzická doména. Tyto tři domény zmiňuje ve své publikaci Hradecký. *„Fyzická doména je chápána jako slušné obydlí, ve kterém může člověk naplňovat potřeby své a své rodiny. Sociální doména znamená možnost uchovat si soukromí a udržovat společenské vztahy. A právní doména značí, že na obydlí má osoba právní nárok, jistotu jeho užívání a výlučné vlastnictví”* (Hradecký a kol., 2007, s. 11).

Na závěr této kapitoly jsem zařadila pojem bydlení, který často bývá zaměňován s pojmem domov. Tomeš ve své knize definuje bydlení následovně: *„Jde o souhrnné označení pro víceméně stálé užívání obydlí, tj. stavebně uzavřeného prostoru se střechou, ať má formu vlastního nebo pronajatého bytu či domu, domku, vily, chalupy, chatrče, po delší dobu jde i o ubytovnu, internát či kasárnu“* (Tomeš, 2011, s. 250).

2 Bezdomovectví

Tato kapitola se podrobně věnuje tématu bezdomovectví. V následujících kapitolách čtenáře seznamuje s důležitými pojmy, jako je bezdomovec a s ním související pojem chudoba a sociální vyloučení. Dále je zde popsána stručná historie bezdomovectví, jeho příčiny a formy. V této kapitole se věnuji i nejčastějším problémům, se kterými se lidé bez domova potýkají. V poslední části práce popisují systém pomoci bezdomovcům v České republice, zejména se zaměřením na město Plzeň.

2.1 Vymezení pojmů

Následující dvě podkapitoly jsou věnovány dalším stěžejním pojmům, které jsou důležité pro pochopení práce. Jedná se o pojem bezdomovec a bezdomovectví a s nimi úzce spjatý pojem chudoba a sociální vyloučení.

2.1.1 Pojem bezdomovectví a bezdomovec

„Bezdomovectví není věcí individuálního výběru, jak mnozí tvrdí a snaží se tento fenomén takto negativně stigmatizovat. Sociologové vědí, že fenomén bezdomovectví je část sociálního procesu, důsledek kontinuálního procesu, důsledek kontinuálních sociálních a ekonomických sil, vedoucích až k sociálním strukturám (trh práce, trh s byty, sociální zabezpečení jako státní opatření, vzdělání a výchova, rodinné struktury)”(Hradecký a kol., 2007, s. 34).

Mezinárodně uznávanou definici bezdomovectví uvádí instituce FEANTSA, která pracuje v oblasti bezdomovectví: *„Bezdomovectví je absence vlastního, trvalého a přiměřeného obydlí”* (Štěchová, 2008, s. 21). Ve vyspělých zemích se často můžeme setkat s tím, že jejich legislativa odděluje bezdomovectví rodin a jednotlivců. V legislativě České republiky bezdomovectví rodin prakticky neexistuje. V případě, kdy se rodina dostane do existenčních problémů, dochází k rozdělení rodiny. V České republice existují azylové domy pro matky s dětmi, pro celé rodiny však nikoliv. Otec zpravidla končí v zařízení pro bezdomovce, jako jsou nízkoprahové noclehárny. Ve své práci jsem se rozhodla zabývat bezdomovectvím typickým pro Českou republiku, a to je bezdomovectví jednotlivců.

„Bezdomovci, jsou ti lidé, kteří si nejsou schopni získat vlastní, trvalé a přiměřené obydlí, nebo si nejsou schopni takové obydlí udržet kvůli nedostatku finančních prostředků nebo jiným sociálním bariérám”(Štěchová a kol., 2008, s. 21). Se zavedením zákona

o sociálních službách č. 108/ 2006 Sb., se začal používat pojem osoba bez přístřeší. Bezdomovci jsou v sociální oblasti zařazeni do kategorie tzv. občanů společensky nepřizpůsobivých (Štěchová a kol., 2008). Tato kategorie je však velmi stigmatizující, a lidem v této kategorii jsou často připisovány specifické negativní vlastnosti. Pro účely této práce jsem se rozhodla používat definici, která vzešla ze studie prováděné v hlavním městě Praha, kdy je bezdomovec definován jako osoba české státní příslušnosti, která nemá možnost využívat trvalého přístřeší (Kosová a kol., 2004). Při stanovení této definice Česká republika ještě nebyla členem Evropské unie (dále jen EU). Se vstupem do EU se tak pozměnilo i složení bezdomovecké populace, která je nyní v České republice tvořena nejen lidmi s českou státní příslušností. Proto jsem dále pracovala s definicí bezdomovectví, která vynechává české občanství, a počítá s tím, že lidé bez domova, kteří žijí v České republice, mohou být i jiné národnosti, než české.

2.1.2 Pojem chudoba, sociální vyloučení

Tato kapitola pojednává o pojmech chudoba a sociální vyloučení. Čtenář se zde dozví, co je chudoba, jak se dělí či co znamená pojem sociální vyloučení.

Chudoba

Pojem chudoba je považován za mnohoznačný termín, pro který neexistuje jednotná definice. Pojmem chudoba lze označit sociální status člověka, který se vyznačuje hmotným nedostatkem. Mareš (in Matoušek) chápe chudobu jako sociální stav, kdy chudí lidé fakticky existují ve společnosti, ale chudoba je zároveň i konstruktem, protože je to právě společnost, která určuje, kdo z jejích členů je a kdo není považován za chudého (Mareš in Matoušek, 2013). Tomeš definuje chudobu jako stav, kdy „*nedostatek hmotných prostředků omezuje možnosti spotřeby, kdy nedostatek peněz neumožňuje zabezpečovat důležité (základní) životní potřeby na přiměřené úrovni*“ (Tomeš, 2010, s. 126). Chudobu lze rozdělit na chudobu absolutní a chudobu relativní. Za tzv. horší stádium chudoby se považuje absolutní chudoba. „*O absolutní chudobě hovoříme v případě, kdy se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit nejzákladnější potřeby, jako je zajištění potravy a ošacení*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 411 – 412). Pokud se člověk dostane do stavu absolutní chudoby, může být ohrožen na životě. Relativní chudoba je stav, kdy „*jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané společnosti a cítí se z ní být vyloučen*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 411 – 412). Jako další členění chudoby uvádím chudobu objektivní a chudobu relativní. „*Objektivní chudobou se rozumí stav, v němž*

nejsou podle názoru státu (společnosti, tripartity, parlamentu apod.) uspokojovány základní lidské potřeby na přijatelné úrovni. Subjektivní chudoba je stav, o němž se zpravidla ten, kdo je v takové situaci domnívá, že je chudý, neboť nemůže uspokojovat své potřeby podle svých představ. Tyto představy ovšem vycházejí spíše z porovnání se spotřebou bohatých, méně pak se spotřebou průměrnou” (Tomeš, 1996, s. 126-130).

Sociální vyloučení

Bezdomovectví je často považováno za formu sociálního vyloučení ze společnosti. Definovat koncept sociálního vyloučení je poměrně složité. Poprvé se s pojmem sociální vyloučení setkáváme u sociologa Webera, který pojem sociální vyloučení používá jako *„termín pro jednu z forem sociálního uzavírání určitých společenských skupin”* (Weber in Barták, 2004, s. 20). Dle Velkého sociologického slovníku je sociální vyloučení (exkluze) charakterizováno jako *„mechanismus nebo strategie, pomocí nichž jedna skupina ochraňuje svá privilegia a výhody tím, že uzavře jiným skupinám přístup ke zdrojům, k pozicím, odměnám a možnostem, a to na základě mocensky sankcionovaného prohlášení těchto skupin za nežádoucí nebo nevhodné”* (Linhart a kol., 1996, s. 295). V současné době je používán význam pojmu sociální vyloučení, který má svůj původ ve Francii a označuje ty, kteří propadli systémem sociálního zabezpečení (Barták, 2004). Dle Průdkové a Novotného pojem sociální vyloučení znamená hlavně: *„omezení přístupu některým jedincům nebo skupinám k pěti základním zdrojům společnosti: k zaměstnání, zdravotní péči, vzdělání, bydlení a sociální ochraně”* (Průdková, Novotný, 2008, s. 30).

2.2 Historie bezdomovectví

Tato část práce je věnována historii bezdomovectví, kterou považuji za důležité zmínit. Čtenář se tak dozví, jak se bezdomovectví a především přístup společnosti k němu vyvíjel.

Zmapovat vývoj bezdomovectví je poměrně obtížné. Lidé bez domova se vždy pohybovali na okraji společnosti a byli tak mimo zájem kronikářů a jiných zapisovatelů. Písemné zmínky o bezdomovectví tak většinou popisují pouze represivní zásahy proti této skupině osob. Už od dávné historie je bezdomovectví spojováno s chudobou a sociálním vyloučením.

S tím, jak se společnost vyvíjela, se vyvíjel i přístup k lidem na okraji společnosti. Bezdomovectví sahá již do doby prehistorické. V této době lidé žili v kmenech. V případě, že

se jedinec provinil proti zákonům kmene, čekal ho nejtěžší trest – byl z kmene vyloučen. Toto vyloučení znamenalo pro jedince jistou smrt (Průdková, Novotný, 2008).

Ve starověku a následně i v části středověku byla chudoba spíš trestána. Společnost se takto bránila chudým. Velkým přínosem pro zlepšení pohledu na bezdomovectví bylo křesťanství. Křesťanství přineslo ideál solidarity. „*Služba chudým byla chápána jako služba samotnému Kristu*” (Průdková, Novotný, 2008, s. 28).

Raný středověk, po přijetí křesťanství a zřízení církve, můžeme považovat za kolébku sociálních služeb. Kláštery, a později farnosti, byly hlavními poskytovateli pomoci chudým. „*Kostely a kláštery rozdávaly bez ohledu na míru potřeby*” (Průdková, Novotný, 2008, s. 28). V této době byly nejčastějšími příčinami chudoby: stáří, nemoc, ztráta živitele (Průdková, Novotný, 2008).

Dle Pěnkavy a Kocmanové (In Marek a kol.) se forma bezdomovectví, jak ji známe dnes, začala objevovat na konci 19. století, v důsledku průmyslové revoluce. „*Důležitým mezníkem se stalo vydání domovského práva. Podle něj měla každá obec povinnost starat se o osoby do ní příslušející*” (Průdková, Novotný, 2008, s. 29). Na přelomu 18. a 19. století došlo k centralizaci péče o potřebné, v této době se vše registrovalo (Průdková, Novotný, 2008).

Po roce 1948 se veřejná chudoba stala tabu. Komunistický režim zrušil charitativní organizace, především z toho důvodu, že existence zařízení připouštěla existenci chudob, kterou se režim snažil všemi způsoby popírat. Tento režim nařizoval lidem, že se musí zdržovat v místě svého bydliště, zaručoval právo na práci, která se stala povinnou. Kdo odmítal pracovat, byl odsouzen za příživnictví. „*Byla vytvářena umělá zaměstnanost, zřizovány podnikové ubytovny, kde bydleli lidé bez rodinného zázemí, a chudoba byla potírána na úkor svobod člověka a lidských práv*” (Pěnkava, Kocmánková in Marek a kol., 2012, str. 55).

Velké změny nastaly po roce 1989, kdy se rapidně zvýšil počet lidí bez domova. Tento stav zapříčinilo hned několik událostí, které se po roce 1989 odehrály. Došlo ke zrušení zákona o Příživnictví, zrušení řady podnikových ubytoven, došlo k uvolnění trhu s byty, kdy na lidi čekaly nové příležitosti, které s sebou ale zároveň nesly řadu nových rizik. Nejzranitelnější skupinou osob se tak stali lidé, kteří se nedokázali závčas zorientovat v novém společenském prostředí, a dále potom ti lidé, kteří byli zvyklí, že nemusí nést

zodpovědnost za nic včetně sebe, že za ně vše řídil někdo jiný. Dle Bruntálové (in Marek a kol.) se tak mezi první vlnou bezdomovců objevili lidé:

- „formálně zaměstnaní, kteří ale nikdy skutečně nepracovali ani pracovat nechtěli;
- uměle zaměstnaní, kteří by se jinak nemohli uchytit na konkurenčním trhu práce;
- propuštění z velkých stavebních firem a z jejich ubytoven;
- propuštění z vězení v důsledku prezidentské amnestie;
- propuštění z psychiatrických ústavů” (Bruntálová in Marek a kol., 2012, s. 55).

2.3 Příčiny bezdomovectví

V této části práce se věnuji příčinám bezdomovectví. Čtenáře seznámím s hlavním dělením příčin a tyto jednotlivé příčiny popíši.

2.3.1 Příčiny vyvolávající bezdomovectví

Řada lidí, která se setká s lidmi bez domova, přemýšlí, co je dostalo až na okraj společnosti. Na základě mé praxe při práci s lidmi bez domova pozoruji, že ve společnosti panují dva hlavní názory na to, jak se lidé na ulici dostali. Jedni zastávají názor, že si za to mohou sami, druzí se kloní k názoru, že lidé bez domova se stali obětí systému. Dle odborné literatury se příčiny bezdomovectví dělí na objektivní a subjektivní. V zahraniční literatuře se můžeme setkat s dělením příčin na strukturální a individuální. Dělení příčin však často pokračuje na sociální, ekonomické, psychologické a další (Barták, 2004). Díky svým zkušenostem s prací s lidmi bez domova, zastávám názor jako Pěnkava, který se domnívá, že strukturální a individuální faktory jsou od sebe neoddělitelné. „*Zdůrazňuje absenci sociálních dovedností nezbytných k efektivnímu řešení zátěžové situace jedince, jež je dána vysokými nároky společnosti. Na ztrátě těchto sociálních dovedností se totiž podílejí jak sociální a ekonomické faktory, tak i zásadní individuální nedostatky lidí bez domova*” (Pěnkava in Matoušek a kol., 2013, s. 339). Pro účely této práce jsem se rozhodla pro terminologii označující příčiny bezdomovectví jako objektivní a subjektivní.

Spolu s příčinami vyvolávajícími bezdomovectví se často hovoří o tzv. spouštěcích mechanismech bezdomovectví. Fitzpatrick sestavil škálu tzv. krizových bodů, které mohou bezdomovectví odstartovat. Mezi tyto spouštěcí události můžeme zahrnout: „*odchod z domu od rodičů po hádce, manželský nebo partnerský kolaps, ovdovění, odchod z armádních složek, opuštění institucionální péče, opuštění vězení, ostré zhoršení duševního zdraví nebo zvýšení zneužívání alkoholu a drog, finanční krize spojená s růstem dluhů, vyklizení z nájemního nebo vlastního bytu*” (Fitzpatrick, 2000, s. 28).

2.3.2 Objektivní příčiny

Jak už jsem zmiňovala výše, objektivní a subjektivní příčiny spolu jdou ruku v ruce. V literatuře, zabývající se bezdomovectvím, se můžeme dočíst, že mezi objektivní příčiny bezdomovectví patří: nezaměstnanost, nezaměstnatelnost nebo absence finančně dostupného bydlení (Tomeš, 2011). Objektivní příčiny ovlivňuje sociální politika státu, sociální zákonodárství (Hradecký, Hradecká, 1996).

2.3.3 Subjektivní příčiny

Hradecký a Hradecká dělí subjektivní příčiny (faktory) do čtyř kategorií. První kategorií jsou faktory materiální, další jsou pak vztahové, osobní a faktory institucionální (Hradecký, Hradecká, 1996).

- **Materiální faktory**

Mezi materiální faktory patří ztráta bydlení, nejisté bydlení, dlouhodobá nezaměstnanost, zadluženost, neschopnost hospodařit s vlastním rozpočtem, tragická událost ve formě ztráty živitele, bydlení.

- **Vztahové faktory**

Vztahové faktory souvisí zejména se změnami struktury v rodině. Řadíme sem rozvod, porušené vztahy mezi rodiči a dětmi, násilí mezi partnery, osamělost.

- **Osobní faktory**

Do osobních faktorů řadíme faktory jako mentální retardaci, invaliditu, duševní poruchu a v neposlední řadě závislosti, mezi nejčastější z nich patří závislost na drogách, alkoholu a automatech.

- **Institucionální faktory**

Jako institucionální faktory označujeme propuštění z vězení, či opuštění dětského domova, ale není výjimkou ani dlouhodobá hospitalizace v nemocnici (Hradecká, Hradecká, 1996).

Obecně lze konstatovat, že příčiny bezdomovectví se liší jak u mužů, tak u žen či mladistvých. U žen bezdomovectví zapříčiňují zejména vztahové faktory, u mužů naopak převládají faktory materiální, méně pak osobní. U mladistvých jsou to zejména institucionální faktory.

„Faktory objektivní i subjektivní svým působením ovlivňují bezdomovecký fenomén v různých kombinacích a obměnách, odlišnou silou i zákonitostí” (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 44)

2.4 Formy bezdomovectví

Dle evropské typologie ETHOS byla vytvořena následující česká verze typologie bezdomovectví:

- bez střechy
- bez bytu
- v nejistém bydlení
- v nevyhovujícím bydlení.

Do kategorie bez střechy spadají lidé, kteří přežívají venku, případně dochází do nocleháren. Kategorii bez bytu se rozumí, pokud jsou lidé v azylových domech, ubytovnách, ve věznicích apod. Za nejisté bydlení je považováno, pokud lidé žijí u příbuzných nebo jsou ohroženi výpovědí z bytu. Poslední kategorií je nevyhovující bydlení, které se týká osob, jež žijí v různých boudách, chatách či marigotkách (Marek a kol., 2007)

Hradecký v zásadě rozděluje bezdomoveckou populaci do tří skupin. Jedná se o bezdomovectví zjevné, skryté a potencionální. (Hradecký, Hradecká, 1996).

Za určitou formu bezdomovectví lze považovat i squatting, ovšem squatteři samotní se označení bezdomovec velmi brání, jelikož squatting považují za určitý životní styl. Růžička

chápe squatting jako: „*hnutí, kde lidé nebojují jen za své ideály a vize, ale přímo za svůj životní prostor. Učí se žít v komunitě, většinu věcí užívají společně, rozbíjejí zaběhnuté stereotypy, ukazují cestu. Squatty jsou útočištěm odpůrců systému (...)*” (Růžička, 2007, s. 104). V následujících kapitolách se blíže věnuji formám bezdomovectví dle Hradeckých, tedy bezdomovectví zjevnému, skrytému a potenciálnímu.

2.4.1 Zjevné (viditelné) bezdomovectví

Lidé, kteří patří mezi zjevné bezdomovce, poznáme již na první pohled. Jsou to lidé zanedbaného vzhledu, často mají roztrhané oblečení a zapáchají. S takovým člověkem se jistě setkal každý z nás. Pro jejich chování je typické žebrání, vybírání odpadků v popelnících, sbírání nedopalků cigaret po zemi. Tito lidé se nejčastěji zdržují na nádražích, poblíž velkých obchodních domů, na náměstí či na zastávkách MHD. Typické je pro ně i to, že většinou veškeré věci, které tito lidé vlastní, si nosí neustále s sebou, a to převážně v igelitových taškách. Hradečtí tuto skupinu osob nazývají tzv. „*nádražní populací*“. Podle sociologa Serge Paugama rozpoznáváme a charakterizujeme tři typy nežádoucích jedinců přicházejících na nádraží: „oslabení, navyklí, marginální” (Serge Paugam in Hradecký, Hradecká, 1996). Mezi oslabené lidi řadíme ty, kteří na nádraží přišli poprvé po nějakém svém nezdaru. Za navyklé považujeme ty, kteří mají svůj život již spojen se sociálním vyloučením. Tito lidé na nádraží hledají peníze či své druhy. Marginální skupina je velmi nesourodá. Patří sem bezdomovci, punkeři, skinheadi. (Hradecký, Hradecká, 1996). Zjevná skupina bezdomovců tvoří poměrně malou skupinu, je však nejvíce vidět.

2.4.2 Skryté (latentní) bezdomovectví

Skupina skrytého bezdomovectví je považována za největší skupinu. Tito lidé, ač nemají domov, se o svůj vzhled starají, proto také nelze na první pohled poznat, že jsou bez domova. Spadají sem lidé, kteří přespávají na ubytovnách, využívají azylové domy či přespávají u svých známých. Hradečtí sem řadí také ty, kteří nocují v různých zahradních chatkách, sklepech, výměnících či stanech. (Hradecký, Hradecká, 1996).

2.4.3 Potenciální bezdomovectví

Do skupiny potencionálních bezdomovců řadíme ty, kteří ještě bezdomovci nejsou, ale reálně jsou bezdomovectvím ohroženi. Tito lidé „*mají zpravidla zaměstnání i střechu nad hlavou, ale jde o bydlení nejisté, budí dojem, že mají bydlení, ale ve skutečnosti žijí ve složitých a nepředstavitelně obtížných podmínkách*” (Haasová, 2005, s. 11). V roce 2012 se odhadovalo, že počet lidí, patřících mezi potencionální bezdomovce, je až 100 tisíc.

(Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020). V roce 2016 však bylo v rámci výzkumu, který probíhal ve spolupráci obcí s rozšířenou působností, zjištěno, že odhadovaný počet lidí ohrožených ztrátou bydlení je až 118 564. (Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností, 2016). Nejohroženější skupinou lidí jsou mladí lidé opouštějící ústavní výchovu, lidé propuštění z výkonu trestu, lidé žijící v podnájmu, rozvedení, nezaměstnaní, dále potom staří lidé. Díky mé zkušenosti z práce v Domově sv. Františka si všímám, že přibývá nových klientů především z řad mladých lidí, kteří opouštějí v 18 letech dětské domovy, dále potom lidé starší 65 let, kteří mají nízký důchod a nezvládají platit nájem. Tento nárůst vyplývá ze statistiky klientů, která je každoročně zpracovávána v Domově sv. Františka.

2.5 Nejčastější problémy bezdomovců

V literatuře se setkáváme s popisem problémů, které vznikají v důsledku bezdomovectví. Já jsem se však rozhodla podívat se na to z opačné strany a zabývat se problémy, se kterými se potýkají samotní lidé bez domova. Mezi stěžejní problémy lidí bez domova patří bydlení, zaměstnání, rodina a zdravotní stav.

2.5.1 Bydlení

Největším problémem, se kterým se lidé bez domova potýkají, je problém s bydlením. V podstatě každý den tito lidé řeší, kde večer složí hlavu. Problém se násobí s příchodem zimního období. Někteří usilují o umístění v azylovém domě či přenocování v nízkoprahové noclehárně, v zimě se pak často stane, že kapacita zařízení sloužící pro lidi bez domova je nedostatečná. Ti, kteří se rozhodnou nevyužívat sociální služby pro ně určené, pak hledají nocleh, kde se dá. Snaží se přespávat v opuštěných domech, zahradních chatkách, odstavených vagonech, někteří se uchylují do nádražních hal na lavičku. Toto nelegální přenocování jim následně může působit problémy se zákonem, např. když policie kontroluje různé opuštěné objekty. Ne zřídka se také stává, že někteří lidé bez domova svůj nocleh vyřeší tak, že před nadcházejícím studeným počasím záměrně spáchají nějaký trestný čin a umístěním do vězení tak vyřeší svůj problém s bydlením (Marek a kol., 2007).

2.5.2 Zaměstnání

Zaměstnání je dalším podstatným problémem. Lidé bez domova často nemají doklady, natož rodný list. V případě, že si tedy chtějí hledat zaměstnání, bez občanského průkazu je nikdo nezaměstná. Málokdo z řad bezdomovců je schopen si doklady zajistit sám. Většinou tak musí vyhledat sociálního kurátora, nebo sociálního pracovníka v zařízení určeném pro lidi

bez domova. Pomoc s vyřízením rodného listu a dokladů je asi nejčastější náplní práce sociálního pracovníka, který v takovém zařízení pracuje. Další komplikací lidí bez domova při hledání zaměstnání je ta, že nemají čistý trestní rejstřík. Málokdy se tak podaří sehnat korektní zaměstnání. Vzhledem k tomu, že pro lidi bez domova je obtížné práci z těchto důvodů sehnat, jsou často využíváni některými zaměstnavateli, kteří je používají jako levnou pracovní sílu, kdy jim nedají ani pracovní smlouvu, a tak často pracují na černo. Práce na černo je však mezi nimi velmi rozšířená i z toho důvodu, že mají často velké dluhy a s nimi spojené exekuce, kdy je pro ně práce na černo výhodnější. V neposlední řadě je také problém zaměstnání u lidí bez domova spojen s životním stylem na ulici. Pokud se člověk na ulici dostane, začíná měnit svůj, do té doby zaběhnutý, denní režim a dále potom pracovní návyky. V rámci řady nízkoprahových denních center pro lidi bez domova, funguje prodej časopisu Nový prostor. Díky prodeji tohoto časopisu si tak mohou pro začátek zajistit alespoň nějaký finanční příjem a oživit si své pracovní návyky. „*Nový Prostor je čtrnáctideník, jehož prodejci jsou lidé v sociální tísní, osoby bez přístřeší a lidé ohrožení sociální exkluzí. Polovina z každého prodaného výtisku zůstává prodejci*”(Nový prostor: O nás [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/o-nas.html>).

2.5.3 Rodina

„Z hlediska fenoménu bezdomovectví je největšímu riziku bezdomovectví vystavena osoba osamělá, izolovaná, která rodinu opustila či jí byla opuštěna” (Hradecký, Hradecká, 1996, s. 50). Dalšími, kteří jsou ohroženi bezdomovectvím, jsou lidé, kteří se rozvedli a žijí sami. Hradeckí považují problémy rizikových rodin a jejich dopad na bezdomovectví za jeden z hlavních problémů bezdomovectví (Hradecký, Hradecká, 1996). Fitzpatrick považuje za jeden z faktorů, který může vést k bezdomovectví, konflikt mladých lidí s nevlastními rodiči (Fitzpatrick, 2000). Co se rodinných vztahů týče, často ani sama rodina neví o tom, že se člen rodiny na ulici ocitl. Dotyčný se stydí za to, jak dopadl, stále doufá, že si dokáže pomoci sám a nechce své blízké zatěžovat. Jako další problém ohledně rodiny vnímám těhotenství žen na ulici, které ve většině případů své děti odloží do dětských center, protože nejsou v situaci, kdy by se o děti zvládly postarat. Tím, že potom dítě vyrůstá v ústavní výchově, je vystaveno velkému riziku, že se v budoucnu na ulici také dostane. Viz. výše zmíněné institucionální faktory.

2.5.4 Zdravotní stav

Zdravotní stav lidí bez domova je velmi diskutovaným tématem a téměř každá literatura, zabývající se touto tematikou, se o jejich zdravotním stavu zmiňuje. Ensing a Gittelson se na základě svého výzkumu prováděného ve Velké Británii domnívají, že bezdomovectví vede k vážnému narušení zdraví, a to především v důsledku změněného životního stylu. Lidé bez domova jsou vystaveni vyššímu riziku předčasné smrti, k výskytu řady infekčních a chronických onemocnění. Co Ensing a Gittelson vnímají jako velký problém je, že lidé bez domova si často svůj špatný zdravotní stav neuvědomují (Ensing, Gittelson, 1998). Lidé, kteří žijí na ulici, jsou také velmi často závislí na alkoholu či jiných omamných a psychotropních látkách. Salize na základě výzkumu prováděném v roce 2002 zjistil, že mezi lidmi žijícími na ulici je až 82 % lidí, kteří trpí závislostí na alkoholu. (Salize, 2002). U těchto lidí je také častým problémem duševní onemocnění. Fitzpatrick přináší fakt, že u uživatelů azylových domů je až osmkrát větší počet lidí s duševní poruchou, než u bydlící populace. U lidí, kteří spí na ulici, je tento počet vyšší až jedenáctkrát. Mezi nejčastější poruchy patří deprese, úzkostné stavy nebo také schizofrenie (Fitzpatrick, 2000).

Lidé bez domova ve velkém případě nemají zdravotní pojištění, díky svému zanedbanému vzhledu se také setkávají s odmítavým přístupem ze strany zdravotnického personálu. Lékaři často odmítají lidi bez domova registrovat s výmluvou, že již nepřibírají

nové pacienty. V řadě měst se proto zřizují ordinace praktických lékařů, kteří ošetřují tuto cílovou skupinu. V Plzni funguje ordinace pro lidi bez domova v Domově sv. Františka, který je jedním ze zařízení Městské charity Plzeň. Další podobné ordinace jsou např. v Olomouci pod Charitou Olomouc či v Praze, kde první ordinace pro lidi bez domova vznikla již v roce 1994 pod organizací Naděje (*O pobočce: Historie* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.nadeje.cz/praha/phopoboccehistorie>).

2.6 Pomoc bezdomovcům v České republice

Poslední kapitulu teoretické části práce jsem věnovala přehledu pomoci bezdomovcům v České republice, přičemž svoji pozornost upínám na město Plzeň. Začátek kapitoly je věnován službám pro lidi bez domova a sociálním dávkám, v poslední části práce se věnuji pomoci lidem bez domova na daném území.

Pod pojmem sociální pomoc zahrnuje Tomeš dávky a služby. Dávky sociální pomoci jsou peněžité, věcné nebo se realizují formou služeb (Tomeš, 2010).

2.6.1 Sociální dávky

Nejčastějšími dávkami, na které lidé bez domova dosáhnou, jsou dávky hmotné nouze. Ty spadají do systému pomoci v hmotné nouzi. Tento systém „*upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů a další právní předpisy, zejména zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. Je formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá*” (Dávky hmotné nouze 2015: *Systém pomoci v hmotné nouzi* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>). Česká republika má systém pomoci v hmotné nouzi jako jedno z opatření, jak bojovat proti sociálnímu vyloučení.

Dávky, které patří do systému pomoci v hmotné nouzi, jsou následující:

- doplatek na bydlení
- příspěvek na bydlení
- mimořádná okamžitá pomoc.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi také definuje, kdo se v hmotné nouzi nachází. Jedná se o osobu či rodinu, která nemá dostatečné příjmy a „*její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost. Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním*” (Dávky hmotné nouze 2015: Osoba v hmotné nouzi [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>).

Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je základní dávkou systému pomoci v hmotné nouzi. Tento příspěvek je určen pro osobu či rodinu při nedostatečném příjmu. Ministerstvo práce a sociálních věcí, (dále už jen MPSV) stanovilo, komu je příspěvek určen. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí (Dávky hmotné nouze 2015: Příspěvek na živobytí [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>)

Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je druhou dávkou systému pomoci v hmotné nouzi. Tato dávka řeší nedostatek příjmů k uhrazení nákladů na bydlení, tam, kde nestačí vlastní příjmy jedince či rodiny, včetně příspěvku na bydlení. MPSV definuje, komu je dávka určena: „*je poskytována vlastníku užívajícímu byt, nebo jiné osobě, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu. Lze také poskytnout vlastníku stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, která splňuje zákonem dané stavebně technické standardy kvality bydlení*” (Dávky hmotné nouze 2015: Doplatek na bydlení [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>). „*Zákon o pomoci v hmotné nouzi pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. Jako případ hodný zvláštního zřetele se vždy považuje ubytování v pobytových sociálních službách (např. azylový dům, domov pro seniory, chráněné*

bydlení)“(Dávky hmotné nouze 2015: Doplatek na bydlení [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>).

Mimořádná okamžitá pomoc

Třetí dávkou systému pomoci v hmotné nouzi je dávka zvaná mimořádná okamžitá pomoc. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanovil šest situací, ve kterých je možné ji získat. Jedná se o následující situace:

1. Nejsou splněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví.
2. Postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.).
3. Nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků.
4. Nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby.
5. Nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí.
6. Ohrožení sociálním vyloučením. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. (Dávky hmotné nouze 2015: *Mimořádná okamžitá pomoc* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>)

Při poskytování všech těchto dávek se bere na zřetel snaha posuzovaného zvýšit si svůj příjem vlastní prací, a také možnost využít majetku posuzovaného ke zvýšení jeho příjmů (Matoušek, 2007).

2.6.2 Sociální služby – druhy a formy sociálních služeb pro lidi bez domova

Druhy sociálních služeb

Dle zákona o sociálních službách zahrnují sociální služby: sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. (Zákon č. 108/2006 Sb.).

- **Sociální poradenství**

Sociální poradenství je v zákoně rozděleno na základní a odborné. Základní poradenství zahrnuje poskytování potřebných informací přispívajících k řešení nepříznivé sociální situace, odborné poradenství je *„poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin ve specializovaných poradnách“* (Zákon č. 108/2006 Sb., §37).

- **Služby sociální péče**

Služby sociální péče definuje zákon jako služby, které *„napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem umožnit jim v největší možné míře zapojení do běžného života společnosti a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení“* (Zákon č. 108/2006 Sb., §38).

- **Služby sociální prevence**

Tyto služby dle zákona *„napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, pro sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů“* (Zákon č. 108/2006 Sb., §53).

Formy sociálních služeb

Sociální služby mohou být poskytovány buďto ambulantně, terénně či jako pobytové. Následující tabulka uvádí definice jednotlivých forem sociálních služeb.

Tabulka č. 1: Formy sociálních služeb

Formy sociálních služeb	
Ambulantní	Jedná se o službu, za kterou osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována. Součástí ambulantní sociální služby není ubytování.
Terénní	Služba je osobě poskytována v jejím přirozeném prostředí
Pobytové	Jedná se o službu spojenou s ubytováním v zařízeních sociálních služeb.

Zdroj: Zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb.

Sociální zařízení pro lidi bez domova

Všechny sociální služby, které jsou určené pro lidi bez domova, spadají do tzv. služeb sociální prevence. Jedná se o nízkoprahová denní centra, noclehárny a azylové domy. Zákon 108/2006 o sociálních službách tyto jednotlivé služby přesně definuje.

- **Nízkoprahové denní centrum**

„Nízkoprahová denní centra poskytují ambulantní, popřípadě terénní služby pro osoby bez přístřeší. Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- b) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a obstarávání osobních záležitostí” (Zákon č. 108/2006 Sb., §61, odst. 1-2).*

Nízkoprahové denní centrum zpravidla disponuje velkou místností, kde jsou židle a stoly, klienti si zde mohou odpočinout a najíst se. Jídlo si buď přinesou sami, nebo si ho mohou zakoupit za symbolickou cenu přímo v prostorách centra. Klientům je poskytnuto zázemí pro výkon hygieny či přípravy stravy. Velmi častou službou nízkoprahového denního centra je i možnost nechat si oblečení vyprat. Řada nízkoprahových denních center má i šatník, kde může klient dostat v případě potřeby nové, čisté oblečení. Při prvním kontaktu pracovníka s klientem je s klientem veden pohovor, při kterém pracovník klientovi vysvětlí řád nízkoprahového denního centra, seznámí ho s nabídkou služeb, popřípadě klientovi poskytne základní sociální poradenství. V rámci centra může klient využít i služeb sociálního pracovníka např. při řešení dokladů, dávek. Do nízkoprahového denního centra nesmí přijít osoby pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek, lidé agresivní či trpící nějakým infekčním onemocněním (Průdková, Novotný, 2008). Tato služba má za cíl „zvýšit informovanost klientů, zlepšit jejich komunikaci s institucemi, pomoci jim při získání dokladů, povzbudit je ke kontaktům s rodinou, vzbudit zájem o osobní hygienu a motivovat je k potřebě pobytu v kulturním prostředí“ (Průdková, Novotný, 2008, s. 43)

- **Terénní programy**

„Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí“ (Zákon č. 108/2006 Sb., §69, odst. 1-2).*

V rámci terénního programu vyražejí pracovníci do ulic za lidmi bez domova, služba je tedy poskytována v přirozeném prostředí uživatele a je zdarma. Pracovníci terénního programu mohou těmto lidem poskytnout sociální poradenství, zprostředkovat materiální či lékařskou pomoc. Terénní forma práce má své výhody zejména v případě, kdy člověk, který

se ocitl na ulici, odmítá využívat kamenné služby jako např. nízkoprahové denní centrum, ať už z důvodu studu, strachu či jiného důvodu. Zároveň mají pracovníci terénního programu přehled o lidech bez domova i o lokalitách, kde se vyskytují.

- **Noclehárny**

„Noclehárny poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování.

Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu,*
- b) poskytnutí přenocování” (Zákon č. 108/2006 Sb., §63, odst. 1- 2).*

Noclehárny zpravidla poskytují lidem bez domova nocleh na jednu noc, klient však na noclehárnu může docházet pravidelně. Stejně jako je to i u nízkoprahového denního centra, ani sem nemohou přijít lidé pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky, nebo lidé, kteří trpí infekčním onemocněním. Při prvním kontaktu pracovníka s klientem seznámí pracovník klienta se všemi řády a pravidly zařízení. V rámci noclehárny může klient využít hygienického, popřípadě potravinového servisu. Klienti přicházejí večer. Je jim přidělena postel a čisté ložní prádlo. Ráno klienti zase odcházejí. Noclehárny využívají zejména lidé, kteří jsou na ulici dlouhodobě, a dělá jim potíže přizpůsobit se nárokům azylového domu (Průdková, Novotný, 2008).

- **Azylový dům**

„Azylové domy poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy,*
- b) poskytnutí ubytování,*
- c) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí” (Zákon č. 108/2006 Sb., §57, odst. 1- 2).*

Azylový dům je služba, kde jsou již na klienty kladeny větší nároky než v rámci nocleháren. U klientů azylového domu se počítá s tím, že zde setrvají několik týdnů až

měsíců, během kterých začnou spolupracovat na vyřešení svých problémů. (Schwarzová in Matoušek, 2005).

„Azylový dům poskytuje komplexní pomoc bezdomovcům, kteří mají zájem o reintegraci do společnosti a jsou ochotni usilovat o změnu své tíživé sociální situace” (Průdková, Novotný, 2008, s. 45).

Po odchodu z azylového domu by měl být klient schopen samostatně bydlet ať bydlet ať už někde v bytě či na ubytovně. Praxe je však taková, že jsou byty většinou pro tyto lidi finančně nedostupné, ubytovny jsou často nevyhovující a lidé na ně odcházet nechtějí. Není ojedinělé, že člověk, který opustí azylový dům, ještě není připraven vzít sám za sebe plnou zodpovědnost. Problémem je, že po skončení ubytování v azylovém domě, chybí v České republice návazná služba v podobě chráněných bytů pro lidi bez domova. Schwarzová spatřuje hlavní přínos těchto bytů v začleňování klienta do přirozeného prostředí. *„Klienti se stýkají se svými sousedy, jejich izolace, stejně tak i stigmatizace jsou menší”* (Schwarzová in Matoušek, s. 324).

Problém v podobě nedostatku chráněných bytů pro lidi bez domova by mohla vyřešit „Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2020 “. *„Jde o vytvoření takového systému, ve kterém bude osobě, která projeví vůli získat sociální byt a splní zákonné podmínky, umožněno důstojně bydlet”*(Návrh systému sociálního bydlení, 2015, s. 1). Systém sociálního bydlení bude založen na dvou pilířích – z využívání služeb vznikne nová sociální služba tzv. „krizové bydlení ”, které bude ošetřeno příspěvkem státu na bydlení. Druhým pilířem bude využívání sociálních nebo dostupných bytů. U sociálních bytů se předpokládá využití sociální práce, kterou je myšlena podpora nájemníků v samostatném hospodaření, pomoc s dluhy apod. Prioritní skupinou, která by měla získat krizové bydlení, budou osoby, u kterých bude riziko ohrožení na zdraví či na životě. Cílovou skupinou sociálního bydlení bude každý, kdo se ocitne ve stavu nebydlení, v nevyhovujícím bydlení či v ohrožení nebydlením (Návrh systému sociálního bydlení, 2015).

2.6.3 Organizace v Plzni pomáhající lidem bez domova

Město Plzeň je čtvrtým největším městem v České republice. Nachází se na území západních Čech, v Plzeňské kotlině na soutoku čtyř řek: Mže, Radbuzy, Úhlavy a Úslavy. Rozkládá se na ploše 125 km² a žije zde zhruba 167 000 obyvatel. Plzeň zaujímá dominantní

postavení jako silné průmyslové, kulturní a správní centrum (*Informace o městě* [online]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/obcan/o-meste/informace-o-meste/kratke-predstaveni/>)

Dle poslední analýzy situace bezdomovectví v Plzni z roku 2014, bylo v rámci sčítání osob bez domova identifikováno celkem 241 osob. Z celkového počtu bylo 154 mužů a 87 žen. „*Osob bez přístřeší v noclehárnách a azylových domech bylo celkem 140. Na ulici bylo nalezeno 101 osob, které přespávaly v rozpadlých garážích, zahradních domcích, ve stanech, samovýrobou zbudovaných obydlích („bunkrech“), výměnících, kontejnerech atd.*” (Váně, Kalvas, 2014, s. 18).

Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na jedince bez domova. V přehledu organizací pro lidi bez domova v Plzni uvádím pouze organizace pomáhající jednotlivcům. Nejsou tak v následujícím výčtu zmíněna zařízení pro matky s dětmi apod.

Mezi nejvýznamnější poskytovatele sociálních služeb pro lidi bez domova se řadí Městská charita Plzeň, která je zřizovatelem Domova sv. Františka, který pro lidi bez domova provozuje 4 služby. Jedná se o: nízkoprahové denní centrum, noclehárny, azylový dům a od roku 2014 i terénní program. V rámci Domova sv. Františka je provozována i ordinace praktického lékaře.

Domov sv. Františka

- **Domov sv. Františka – nízkoprahové denní centrum**

Tato služba je určena pro lidi bez domova, kteří jsou občany ČR nebo EU. Dotyčný musí být svéprávný, schopný samoobsluhy, nesmí trpět akutní infekční chorobou a být pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek. Služba je bezplatná, poskytovaná každý den od 9 do 12 hodin a od 15 do 17 hodin. V rámci nízkoprahového denního centra jsou klientům k dispozici dva sociální pracovníci, kteří jim poskytnou odborné sociální poradenství. Klientům je umožněn hygienický servis, poskytnuto šatstvo, potravinová pomoc, může jim být zprostředkována lékařská péče apod.

- **Domov sv. Františka – noclehárny**

I pro službu noclehárny platí stejné podmínky pro přijetí, jako u nízkoprahového denního centra. V rámci nocleháren jsou klientům zajištěny podmínky pro výkon hygieny, přípravy stravy, klientům je poskytnuto ložní prádlo a přidělená postel. Nocleh stojí 40,- Kč

na noc, přičemž každý klient má 4x za měsíc nárok na tzv. rajon, kdy si nocleh odpracuje tím, že např. zamete, vytře, umyje nádobí. Noclehárna funguje každý den od 19 hodin do 8 hodin ráno, kdy klienti odcházejí. V zimním období je příjem na noclehárny již od 18 hodin a funguje také tzv. teplá židle, kdy je navýšena kapacita a klienti, kteří se nevejdou na postel, mohou přenocovat na židli. Kapacita nocleháren je 46 lůžek. Noclehárna je určená pro muže i ženy.

- **Domov sv. Františka – azylový dům**

Pro přijetí do azylového domu musí být splněné stejné podmínky, jako je tomu u výše zmíněných služeb. Na klienty azylového domu jsou však kladeny větší nároky. Aby mohl být klient přijat na azylový dům, musí mít v pořádku doklady a zajištěn legální příjem, ze kterého si ubytování bude hradit. Pobyt na azylovém domě stojí 130,-Kč na den a kapacita je 16 lůžek. Na každém pokoji jsou vždy dva klienti. Služba je určena jak pro muže, tak pro ženy. V azylovém domě mají klienti zajištěno celodenní ubytování, které nesmí být delší než jeden rok. V rámci azylového domu působí jeden sociální pracovník, který je klientům k dispozici každý všední den.

- **Domov sv. Františka – terénní program**

Terénní program je určen pro lidi bez domova starší 18 let, kteří jsou občané ČR nebo EU, zdržující se na území města Plzeň. Služba je zdarma a je anonymní. Pracovníci terénního programu vyrazí za klienty každé pondělí, středu a pátek vždy od 11 do 16 hodin. Služba je klientům poskytována v jejich přirozeném prostředí. Terénní pracovníci mohou svým klientům poskytnout sociální poradenství, materiální nebo potravinovou pomoc, zprostředkovat lékařskou péči, nabídnou a zprostředkovat ostatní služby určené pro lidi bez domova.

- **Domov sv. Františka – ordinace praktického lékaře pro lidi bez domova**

Ordinace praktického lékaře je poskytována v areálu Domova sv. Františka, ve spolupráci s Odborem sociálních služeb Magistrátu města Plzně a Poliklinikou Bory. Ordinace je určená pro lidi bez domova a další osoby ohrožené sociálním vyloučením. Ordínuje zde jedna lékařka se zdravotní sestrou. Ordinace je pacientům k dispozici vždy dvakrát v týdnu, konkrétně v úterý a ve čtvrtek od 14 do 17 hodin. Cílem ordinace je zamezit šíření infekčních a parazitárních onemocnění a především zlepšit spolupráci mezi zdravotnickými subjekty. Každý pacient, který se rozhodne ordinaci navštívit, musí dodržovat pravidla nízkoprahového denního centra v Domově sv. Františka. Pacient se musí nahlásit službě, nesmí být agresivní ani pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek a musí přijít čistý. Možnost hygieny a získání základního ošacení je v rámci provozu nízkoprahového denního centra Domova sv. Františka.

Azylový dům NADĚJE Plzeň

Dalším zařízením, které je určeno pouze pro ženy bez domova, je Azylový dům Naděje. Služba je určena pro ženy starší 18 let, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Klientkám je poskytnuto celodenní ubytování s možností přípravy stravy či praní prádla. Zároveň mají klientky možnost využít sociálního poradenství při řešení své nepříznivé sociální situace. Kapacita azylového domu je 10 lůžek, klientky jsou ubytovány ve dvou až čtyřlůžkových pokojích. Služba je placená (Katalog poskytovatelů sociálních služeb, 2014).

Dům na půl cesty BÓJKA

Zřizovatelem Domu na půl cesty Bójka je Středisko křesťanské pomoci Plzeň. Cílovou skupinu domu na půl cesty tvoří osoby ve věku 18 – 26 let, které opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, osoby bez domova, osoby propuštěné z výkonu trestu nebo ochranné léčby. Uživatelé nesmějí být závislí na alkoholu ani jiných návykových látkách. Dům na půl cesty pomáhá svým klientům při řešení jejich náročné životní situace. Dům na půl cesty nabízí svým klientům celodenní ubytování v délce 1 roku s možností prodloužení. Klientům je poskytnuta podpora k dosažení úplné samostatnosti prostřednictvím pomoci při hledání zaměstnání, hospodařením s financemi, hledání bydlení apod. Kapacita je 8 lůžek ve vybavených dvou nebo třílůžkových pokojích se společnou kuchyní a sociálním

zařízením. Cena služby je 3000,-Kč za měsíc. (Katalog poskytovatelů sociálních služeb, 2014).

Středisko sociální rehabilitace

Středisko sociální rehabilitace je zařízení Diecézní charity Plzeň. Cílovou skupinou střediska sociální rehabilitace jsou: etnické menšiny, osoby z odlišného sociokulturního prostředí a osoby bez přístřeší. Dále osoby v krizi, které se v důsledku dlouhodobé nezaměstnanosti ocitají v nepříznivé sociální situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením, popřípadě jsou sociálně vyloučeny. Věková hranice klientů je od 18 let až do přiznání starobního důchodu.

„V projektu sociální rehabilitace se pracuje s osobami z cílové skupiny tak, aby mohlo dojít k jejich zapojení na trh práce. Tímto usilujeme o minimalizaci rizik sociálního vyloučení. Tyto aktivity jsou zprostředkovány přímým zaměstnáváním v pracovních programech projektu a dále prostřednictvím socioterapeutické podpory” (Katalog poskytovatelů sociálních služeb, 2014, s. 139). Socioterapeutická podpora spočívá zejména v podpoře při sociálním začleňování, nácviku dovedností či při obnově soběstačnosti. Středisko sociální rehabilitace usiluje o to, aby se po skončení programu, mohl klient znovu začlenit do běžného života, a to díky tomu, že si bude schopen sám zajistit legální příjem.

Na středisko sociální rehabilitace navazuje Dům sv. Vincence, který je také jedním ze zařízení, jehož zřizovatelem je Diecézní charita Plzeň (Katalog poskytovatelů sociálních služeb, 2014).

Dům sv. Vincence

Dům sv. Vincence je určen pro klienty, kteří úspěšně prošli Střediskem sociální rehabilitace či jiným programem v rámci Diecézní charity Plzeň. Dalšími podmínkami, které musí dotyčný splnit, aby mohl být ubytovaný v Domě sv. Vincence, jsou: státní občanství ČR nebo statut uprchlíka, věk minimálně 18 let, musí být zaměstnán a po zkušební době, což musí doložit pracovní smlouvou. Musí být bez aktuální závislosti, jako jsou alkohol, drogy, gambling, musí být schopen samoobsluhy a doložit potvrzení o bezinfekčnosti.

Dům sv. Vincence disponuje garsonkami a byty o velikosti 1+1. Mohou zde bydlet jak jednotlivci, tak celé rodiny. Doba, po kterou lze v Domě sv. Vincence bydlet, je jeden rok. Rok je časově rozdělen: 3 měsíce – zkušební doba, 6 měsíců – normální pobyt a poslední 3

měsíce – hledání normálního bydlení. V případě, že má klient např. dlouhodobé exekuce, ale záležitosti jako je práce a bydlení má v pořádku, lze dobu ubytování prodloužit o šest měsíců (Katalog poskytovatelů sociálních služeb, 2014).

Job centrum

Job centrum je projekt, který vychází ze závěru komunitního plánování města Plzně, a je realizován pod Diecézní charitou Plzeň za podpory Magistrátu města Plzeň.

„Posláním Job centra je motivovat a podporovat lidi bez domova a dlouhodobě nezaměstnané lidi ohrožené sociálním vyloučením k získání zaměstnání” (Diecézní charita Plzeň: Job Centrum [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.dchp.cz/job-centrum/>) Jak již poslání programu napovídá, cílovou skupinou jsou zejména lidé bez domova či lidé dlouhodobě nezaměstnaní ohrožení sociálním vyloučením. Mohou to však být i lidé obtížně zaměstnatelní, kteří se vrací z výkonu trestu, či lidé ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Mezi činnosti Job centra patří poradenství při hledání zaměstnání. Toto poradenství spočívá ve zpracování životopisu, přípravě na pracovní pohovor, vytipování vhodného zaměstnání pro klienta, možnost aktivního vyhledávání pracovních nabídek na internetu. Klienta je možno na pracovní pohovor i doprovodit. *„Job centrum rovněž kontaktuje zaměstnavatele a vytváří databázi firem, v nichž by mohli být za výhodných podmínek zaměstnání jeho klienti. Výhodné podmínky budou zajištěny na základě spolupráce s úřadem práce, a to prostřednictvím dotace, kterou získají na nová pracovní místa zaměstnavatelé” (Diecézní charita Plzeň: Job Centrum [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.dchp.cz/job-centrum/>).* Služba je poskytována bezplatně.

3 Metodologie výzkumného šetření

„Žádný vědec nemůže mít a ani vážně nemůže požadovat záruku, že jeho úsudky nebudou v budoucnu vyvráceny. Může jen doufat, že stanoví dostatečně platné a významné vztahy mezi skutečnostmi, které i když budou vyvráceny, poslouží jako základ objevů nových skutečností a nových souvislostí” J. D. Bernal (in Pelikán, 2011, s. 15).

V praktické části diplomové práce se čtenář seznámí s hlavním výzkumným problémem, bude mu představena výzkumná strategie, vymezeny výzkumné metody a výzkumný soubor a v závěru bude seznámen s tím, jak probíhal samotný sběr dat a následné vyhodnocování.

3.1 Vymezení výzkumného problému

Ústředním tématem mé diplomové práce je představa a realita domova u lidí bez domova. Problematika lidí bez domova a toho, jak žijí, je často diskutované téma napříč širokou veřejností i odborníků na tuto problematiku. Cílem mé je zmapovat představu lidí trvale žijících na ulici o domově a popsat realitu toho, jak tito lidé skutečně žijí, tráví svůj čas a jaké představy mají o své budoucnosti.

Má práce má hlavní výzkumný cíl, ze kterého mi vyplynuly další tři dílčí cíle.

Hlavní výzkumný cíl má za úkol: Zjištění představy a reality domova u vybraného výzkumného vzorku lidí bez domova na území města Plzně

Dílčí cíl č. 1: Zjištění, jak lze nahradit funkce domova.

Výzkumná otázka: Jakými způsoby nahrazují lidé bez domova funkce domova?

Pod funkce domova jsem zařadila: bezpečí, odpočinek, hygiena, stravování, přenocování.

Dílčí cíl č. 2: Specifikace mezilidských vztahů lidí bez domova.

Výzkumná otázka: Jaké typy mezilidských vztahů udržují lidé bez domova?

Dílčí cíl č. 3: Zmapování představ lidí bez domova o své budoucnosti.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké představy mají lidé bez domova o své budoucnosti/budoucím životě? – za rok, za 5 let?

3.2 Vymezení výzkumné strategie

Praktická část diplomové práce má podobu empirického výzkumu. Reichl empirický výzkum definuje následovně: „*empirický výzkum naopak operuje s konkrétními údaji o jevech a procesech sociálních skutečností, s informacemi získanými prostřednictvím určitých metod a technik sběru dat*” (Reichl, 2009, s. 32). Pro praktickou část diplomové práce byl jako výzkumná strategie použit kvalitativní výzkum. Na kvalitativní výzkum bylo dříve pohlíženo pouze jako na doplněk kvantitativních výzkumných strategií, postupně si však kvalitativní výzkum získal v sociálních vědách rovnocenné postavení (Hendl, 2016). Výzkumník, který se rozhodne pro kvalitativní výzkum, se v podstatě stává detektivem. „*Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry*” (Hendl, 2016, s. 46). Vzhledem k tomu, že má vše své výhody i nevýhody, ani u kvalitativního výzkumu tomu není jinak. V následující tabulce proto uvádím přehled výhod a nevýhod kvalitativního výzkumu dle Hendla.

Tabulka č. 2: Přehled výhod a nevýhod kvalitativního výzkumu

Výhody kvalitativního výzkumu	Nevýhody kvalitativního výzkumu
Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny a události	Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a di jiného prostředí
Umožňuje zkoumat fenomén v přirozeném prostředí	Je těžké provádět kvantitativní predikce
Umožňuje studovat procesy	Je obtížnější testovat hypotézy a teorie
Umožňuje navrhopat teorie	Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy
Dobře reaguje na místní situace a podmínky	Výsledky jsou snadněji ovlivnitelné výzkumníkem a jeho osobními preferencemi
Hledá lokální příčinné souvislosti	
Pomáhá při počáteční exploraci fenoménu	

Zdroj: Hendl, 2016, (s. 48)

3.3 Vymezení výzkumných metod

„Hlavní skupinu při sběru dat v empirickém výzkumu tvoří naslouchání, vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí. Dotazování obecně zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů” (Hendl, 2005, s. 164). V rámci výzkumného šetření byly použity dvě metody, a to rozhovor a dotazník. Podrobnější popis vybraných výzkumných metod je popsán v následujících kapitolách.

3.3.1 Pozorování

„Pozorování ve vědeckém výzkumu má trochu jiný charakter. V tomto kontextu o pozorování jako výzkumné metodě hovoříme tehdy, jde-li o pozorování nejen záměrné, ale i plánovité, cílevědomé, systematické a řízené” (Pelikán, 2011, s. 209).

Výzkumné pozorování lze dělit na pozorování: zúčastněné, nezúčastněné, strukturované, nestrukturované, pozorování v umělé či přirozené situaci a pozorování sebe samého či někoho jiného. Metoda pozorování byla pro výzkumnou část zvolena především z toho důvodu, že je nedílnou součástí každého rozhovoru. V rámci výzkumu bylo zvoleno pozorování záměrné, kdy byly stanoveny jednotlivé oblasti pozorování.

Tabulka č. 3: Stanovené oblasti pozorování

Oblast č. 1	Úprava zevnějšku
Oblast č. 2	Způsob komunikace
Oblast č. 3	Emoční projevy

Zdroj: vlastní výzkum, 2016

3.3.2 Rozhovor

Jako druhá metoda výzkumného šetření byla použita metoda rozhovoru. Rozhovor se člení na strukturovaný, polostrukturovaný a nestrukturovaný. V rámci tohoto výzkumu byl použit rozhovor polostrukturovaný. „*Polostrukturovaný rozhovor je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody rozhovoru, neboť dokáže řešit mnoho nevýhod jak nestrukturovaného, tak plně strukturovaného rozhovoru*” (Miovský, 2006, s. 159). Dle Reichla se „*polostrukturovaný rozhovor vyznačuje tím, že má připraven soubor témat/otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo stanoveno jejich pořadí*” (Reichel, 2009, s. 111). Jednotlivé oblasti rozhovoru jsou členěny dle jednotlivých dílčích cílů. V následující tabulce je uvedena struktura rozhovoru.

Tabulka č. 4: Struktura rozhovoru

Výzkumná oblast	Otázky
Funkce domova	Můžete mi popsat svůj běžný den na ulici? Řekněme od rána do večera.
	Kde vykonáváte hygienu?
	Kde se stravujete?
	Kde získáváte finance?
	Kde odpočíváte v případě, že jste unavený/á?
	Kde nocujete?
	Cítíte se, tam kde nocujete, bezpečně? Myslíte, že byste to, mohl/a nazvat svým domovem?
	Využíváte nějaké služby pro lidi bez domova? Pokud ano, proč a jak tam trávíte svůj čas?
	Můžete srovnat svůj běžný den na ulici, jak ho trávíte v létě a jak v zimě?
Vztahy	Můžete mi říct něco o vašich vztazích?
	Stýkáte se se svou rodinou?
	Máte děti? Stýkáte se s nimi?
	Máte v současné době partnera?
	Jaké máte vztahy s ostatními lidmi, kteří jsou bez domova?
Představy o budoucnosti	Jak se představujete svou budoucnost za rok/ pět let?
	Máte představu toho, kde a jak, byste rád bydlel?

Zdroj: vlastní výzkum, 2016

3.4 Vymezení výzkumného souboru

„Základní soubor je množina všech prvků, patřících do okruhu osob nebo jevů, které mají být zkoumány v daném výzkumu” (Pelikán, 2007, s. 47).

V rámci výzkumu byla použita metoda záměrného výběru. *„Metoda záměrného výběru je zřejmě vůbec nejrozšířenější metodou výběru, s jakou se při aplikaci kvalitativního přístupu setkáváme. Pracujeme s užším pojetím termínu, kdy za záměrný výběr výzkumného vzorku označujeme takový postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky podle jejich určitých vlastností. Na základě stanoveného kritéria cíleně vyhledáváme pouze ty jedince, kteří toto kritérium splňují a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit” (Miovský, 2006, s. 135).*

Pro výběr výzkumného vzorku byla stanovena tato kritéria:

- Účastník musí být bez domova
- Dotazovaná osoba se pohybuje ve věku 20 – 55 let
- Poměr mužů a žen bude 80% ku 20%,
- Podmínkou uskutečnění rozhovoru je, že dotazovaná osoba nebude viditelně pod vlivem alkoholu ani jiných omamných látek, a její psychický stav jí nebude bránit v komunikaci.

Věková hranice 20 až 55 let byla zvolena z toho důvodu, aby byla věková skupina co nejrozmanitější. Poměr mužů a žen vychází z údajů Českého statistického úřadu, které byly zjištěny při posledním sčítání osob bez domova v roce 2011.

3.5 Popis sběru dat

Sběr dat probíhal od začátku do konce měsíce června 2016. Respondenty pro rozhovory jsem hledala mezi klienty nízkoprahového denního centra Domova sv. Františka, kde pracuji jako sociální pracovník. Nejprve jsem mapovala, zda bude někdo z klientů ochotný stát se respondentem. V případě, že dotyčný byl ochotný a splňoval má předem stanovená kritéria, domluvili jsme si konkrétní datum rozhovoru.

Respondenty jsem nechala zvolit místo, kde by se rozhovor mohl uskutečnit. Všechny rozhovory se na konec uskutečnily v prostorách nízkoprahového denního centra u mě v kanceláři, kde jsme měli klid a nebyli jsme ničím rušeni. Velmi mě překvapila ochota

klientů nízkoprahového denního centra stát se mým respondentem. Dokonce se mi dostalo několik reakcí ve smyslu, že jsou rádi, že mi mohou pomoci na oplátku, co jsme pro ně udělala v minulosti v rámci práce sociálního pracovníka (pomoc s vyřízením dokladů, dávek apod.). Dva respondenty téma mé práce zaujalo dokonce natolik, že mi nabídli, že si mohu vyfotit místa, která kde přebývají. Za tuto nabídku jsem byla velmi vděčná, pořízené fotografie jsem přiložila k této práci jako přílohu.

Celkem jsem uskutečnila 15 rozhovorů. Se třemi ženami a dvanácti muži, tak jak jsem si předem stanovila. Každý rozhovor se pohyboval v rozmezí hodiny až hodiny a půl. V úvodu jsem každého respondenta informovala o tom, že rozhovory jsou naprosto anonymní a že nikde nebude uvedena jejich pravá identita. Dále jsem je seznámila s tím, že rozhovor bude zaznamenáván na diktafon a zeptala se, zda s tím souhlasí. Všech 15 respondentů odpovědělo kladně. Jako poslední jsem si s každým respondentem stanovila pravidlo STOP, což znamená, že pokud v rámci rozhovoru narazíme na něco, o čem respondent nechce hovořit, nemusí na to odpovídat.

Z každého rozhovoru byl pořízen audiozáznam a zároveň jsem u sebe měla blok, kam jsem si zaznamenávala poznámky týkající se oblastí, které jsem si stanovila v rámci pozorování. Poté, co jsem nashromáždila potřebná data, nastal proces vyhodnocování. Data nasbíraná prostřednictvím rozhovorů musela projít procesem transkripce. „*Transkripce se nazývá proces převodu mluveného slova z interview nebo skupinové diskuze do písemné podoby*” (Hendl, 2015, s. 208). Takto upravená přepsaná data jsem dále vyhodnocovala podle předem stanovených oblastí výzkumu. Jednotlivé odpovědi respondentů jsem navzájem porovnávala a hledala různé podobnosti.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V následující části práce se čtenář seznámí s výsledky výzkumného šetření. Nejdříve mu budou blíže představeni jednotliví účastníci výzkumu, seznámí se se záznamy z pozorování a poté s jednotlivými odpověďmi respondentů.

Následující tabulka slouží k seznámení se s jednotlivými účastníky výzkumu. Jednotlivá jména respondentů byla změněna v rámci zachování anonymity.

Tabulka č. 5 Základní údaje o respondentech

Respondent	Pohlaví	Věk	Doba strávená na ulici	Příčiny bezdomovectví
Respondent č. 1 (Arnošt)	muž	36 let	S přestávkami 8 let	Závislost na alkoholu
Respondent č. 2 (Lucie)	žena	34 let	S přestávkami 8 let	Závislost na drogách (pervitin)
Respondent č. 3 (Milan)	muž	49 let	S přestávkami 6 let	Ztráta bydlení z důvodu rozchodu
Respondent č. 4 (Radek)	muž	40 let	2 roky	Dluhy
Respondent č. 5 (Timea)	žena	29 let	5 let	Neshody v rodině
Respondent č. 6 (Helena)	žena	46 let	4 roky	Závislost na alkoholu
Respondent č. 7 (Vašek)	muž	54 let	10 let	Závislost na alkoholu
Respondent č. 8 (Martin)	muž	40 let	5 let	Závislost na alkoholu
Respondent č. 9 (Tomáš)	muž	30 let	S přestávkami 7 let	Ústavní výchova (dětský domov)
Respondent č. 10 (Aleš)	muž	52 let	6 let	Závislost na alkoholu
Respondent č. 11 (Michal)	muž	28 let	5 let	Neshody v rodině
Respondent č. 12 (Jan)	muž	50 let	1 rok	Závislost na automatech (gambling)
Respondent č. 13 (Pepa)	muž	30 let	5 let	Ústavní výchova (dětský domov)
Respondent č. 14 (Lukáš)	muž	23 let	3 roky	Závislost na drogách (pervitin)
Respondent č. 15 (Daniel)	muž	21 let	3 roky	Ústavní výchova (dětský domov)

Zdroj: vlastní výzkum, 2016

Z tabulky vyplývá, že byl zachován procentuální poměr mezi muži a ženami, tedy 80% ku 20%. Průměrný věk respondenta je 37 let a doba strávená na ulici je 5,2 roku. Nejčastější příčinou, díky které se dotazovaní respondenti ocitli na ulici, je závislost, ať už na alkoholu, drogách či automatech. Díky závislosti se na ulici ocitlo 60% všech dotazovaných osob.

4.1 Vyhodnocení pozorování

Respondent č. 1 – Arnošt

Arnoštovi je 36 let, s přestávkami je na ulici již 8 let. Tam ho dostala jeho závislost na alkoholu, díky které přišel o práci a následně i o bydlení.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Arnošt se na dohodnutý termín rozhovoru dostavil včas, ještě než jsme začali samotný rozhovor, zdůrazňoval mi, že si byl dát sprchu. Na Arnoštovi bylo vidět, že si na svém zevnějšku zakládá. Byl čistě oblečený, oholený, účes měl také upravený. Sdělil mi, že to, že je bezdomovec neznamena, že by o svůj vzhled nedbal.

Způsob komunikace: Arnošt byl v komunikaci velmi otevřený. V rámci rozhovoru mluvil jen on, já jsem pouze pokládala otázky. Nebylo třeba doptávání. Na Arnoštovi bylo vidět, že má evidentní radost, že se někdo o něj a o to, jak žije, zajímá.

Emoční projevy: Arnošt celou dobu hovořil velmi vyrovnaně. Jeho nálada se změnila, když jsme se dostali do vztahové roviny. K otázce, jak to má s ostatními lidmi bez domova, se jeho emoce změnila a byla na něm vidět mírná našťvanost. Když hovořil o své matce, bylo na něm naopak vidět, že ho mrzí, že vztahy s ní nejsou zrovna ideální a že mu pravidelný kontakt s ní chybí.

Respondent č. 2 – Lucie

Lucii je 34 let, na ulici žije s přestávkami 8 let, ocitla se tam z důvodu své drogové závislosti, díky které přišla i o syna.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Lucie přišla na domluvený termín rozhovoru s menším zpožděním, ale omlouvala se, že byla v práci a ujel jí spoj. Lucie přišla poměrně čistá. Oblečení měla starší, ale její vzhled nepůsobil nijak výrazně zanedbaně. Co je na Lucii nápadné, je její špatný stav zubů. Vzhledem k tomu, že Lucie je dlouholetou uživatelkou pervitinu, to není tolik překvapivé.

Způsob komunikace: Lucie byla při rozhovoru velmi komunikativní a otevřená. Na žádnou z položených otázek jí nedělalo problém odpovědět. Nezdálo se, že by si nějaké skutečnosti přibarvovala.

Emoční projevy: Lucie byla během rozhovoru v dobré náladě. Posmutněla pouze tehdy, když jsme se v rozhovoru dostaly k jejímu 13 letému synovi. I přesto, že o něm mluvila moc hezky, bylo vidět, že jí je líto, že kontakt s ním není tak častý a vztahy tam nejsou úplně dobré. Co se týče Lucčina života na ulici, Lucka by na svém životním stylu nic zásadního neměnila.

Respondent č. 3 – Milan

Milanovi je 49 let a na ulici žije již 4 roky, poté, co kvůli rozchodu se svou bývalou partnerkou přišel o bydlení.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Milan přišel na domluvený rozhovor včas. Bylo vidět, že si na svém zevnějšku dal záležet, přišel čistý, upravený. Na jeho vzhledu nebyla sebemenší známka zanedbanosti.

Způsob komunikace: Milan si velmi dával pozor na to, jak odpovídá. Chvilka mi připadalo, že se bojí, že odpoví špatně. Milana jsem se při rozhovoru snažila různě povzbuzovat tím, že jsem přikyvovala a dávala jsem najevo, že mu naslouchám.

Emoční projevy: Milan byl z počátku rozhovoru poměrně ustrašený, postupem času se uvolnil. Místy působil, jakoby se styděl. Při otázkách o svých blízkých se mi zdál poměrně zasmušilý a málomluvný.

Respondent č. 4 – Radek

Radkovi je 40 let, na ulici je dva roky. Dostaly ho tam jeho dluhy. Radek přiznal, že si často bral zbytečné půjčky jako na oblečení, elektroniku a jiné věci.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Na domluvený termín přišel Radek včas. Na první pohled mě upoutal svým až nápadně moderním oblečením. Kolem krku měl velká moderní sluchátka na poslech hudby. Radek byl taktéž oholený a velmi silně navoněný. Bylo vidět, že si Radek na svém vzhledu velmi zakládá.

Způsob komunikace: Radek byl při rozhovoru velmi dominantní, téměř mluvil pouze on. Radek se přesně držel tématu, neměl tendenci odbíhat k jiným věcem. Na jednotlivé otázky odpovídal ochotně a nedělalo mu problém odpovědět na žádnou z nich.

Emoční projevy: Radek na mě během rozhovoru působil uvolněně. Jeho reakce se velmi změnily při otázce, jak vychází s ostatními lidmi bez domova. Z Radka bylo cítit, že má k ostatním lidem bez domova až odpor. Velmi dával najevo, že není jako ostatní. Celé to na mě působilo, že se Radek za svou situaci stydí a jeho postoj vůči ostatním lidem bez domova je pouhým strachem, aby na tom v budoucnu nebyl tak špatně, jako ostatní.

Respondent č. 5 – Timea

Timee je 29 let, na ulici už je 5 let. Timea si našla partnera, který se nelíbil její rodině, s rodinou se pohádala a odešla z domova za partnerem, což mělo za následek, že je nyní na ulici.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Na domluvený termín rozhovoru se Timea dostavila s menším zpožděním, za své zpoždění se velmi omlouvala. Timea přišla čistě oblečená. Na první pohled mě zaujalo její líčení, na kterém si dala velmi záležet. Na Timee nebylo vůbec znát, že by byla bezdomovkyně.

Způsob komunikace: Timea byla při rozhovoru velmi ochotná, nedělalo jí problém na žádnou z otázek odpovědět.

Emoční projevy: Timea byla z počátku málomluvná, ale v průběhu rozhovoru se rozmluvila a z rozhovoru se tak stalo spíše vyprávění, kdy Timea mluvila a já pouze naslouchala. Její emoce byly stálé, až v části týkající se mezilidských vztahů posmutněla, když hovořila o své matce. Bylo vidět, že jí na ní velmi záleží, ale zároveň nechce udělat první krok ke sblížení.

Respondent č. 6 – Helena

Heleně je 46 let, na ulici je již 4 roky, a to díky své závislosti na alkoholu, kvůli které přišla o práci a postupně i o bydlení.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Helena dorazila na domluvený rozhovor včas, přišla čistě oblečená a umytá. Její vzhled celkově působil velmi dobře. Na Heleně mě zaujala její červená barva

vlasů - působily, jako by byly právě obarvené. Helena byla také velmi jemně naličená. Bylo vidět, že o svůj vzhled dbá.

Způsob komunikace: Helena byla zpočátku roztěkaná a působila, jako by byla ve spěchu. Vysvětlila jsem jí, že na všechno máme dostatek času. Poté se uklidnila a také její odpovědi přestaly být stručné.

Emoční projevy: Helena zpočátku působila velmi zbrkle, ale v průběhu rozhovoru se uklidnila. Po celou dobu rozhovoru působila pozitivně. Měla jsem z ní pocit, že i přesto, v jaké je situaci, se snaží nevzdávat to.

Respondent č. 7 – Vašek

Vaškovi je 54 let, na ulici je již 10 let, a to kvůli své závislosti na alkoholu.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Vašek dorazil na domluvený termín rozhovoru s hodinovým zpožděním. Vašek se hned v úvodu omluvil, že vypadá tak, jak vypadá, že teď pár dnů nocoval venku. Vašek přišel poměrně zarostlý a špinavý. Na levém oku měl monokl, prý venku upadl.

Způsob komunikace: Vašek byl zpočátku nemluvný. Na otázky odpovídal stroze, převážně jednoslovně. Po zhruba 20 minutách se komunikace zlepšila. Vašek se začal usmívat a vyprávět. Měl však tendence k odbíhání od tématu, takže jsem ho musela korigovat, aby se držel tématu, které jsme zrovna probírali.

Emoční projevy: Vašek zpočátku působil unaveně, jeho hlas se třásl a ruce také. Předpokládám, že to byl následek dlouhodobější konzumace alkoholu. Když Vašek zjistil, že mě zajímá to, co mi vypráví, bylo vidět, že mu to udělalo radost. Vašek si některé své části vyprávění pravděpodobně přibarvoval, tak aby pro mě působily zajímavěji. Vaškovo emoce se v průběhu rozhovoru nijak výrazně nezměnily u žádné z oblastí, na které jsem se ho dotazovala. Vašek působil, že je se svým životem smířený.

Respondent č. 8 – Martin

Martinovi je 40 let a na ulici je již 5 let. Dostal ho tam alkohol, kterému propadl po rozvodu s manželkou.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Martin přišel na domluvený termín rozhovoru včas. Byl velmi zarostlý. Na první pohled mě upoutaly jeho dlouhé a husté vousy, díky kterým vypadal

mnohem starší. Jeho oblečení bylo lehce zašpiněné. Celkově jeho vzhled působil poněkud zanedbaně.

Způsob komunikace: Martin komunikoval velmi otevřeně a vstřícně. Neměl problém odpovědět mi na žádnou otázku. Martinovo odpovědi byly obsáhlé a dozvěděla jsem se díky tomu o něm dost informací.

Emoční projevy: Martin působil během celého rozhovoru vesele. Připadal mi jako optimista, kterého hned tak něco nerozhází. Když jsme se dostali k nějakému pro něj těžšímu tématu, pouze si povzdechl, ale nijak nedával najevo záporné emoce.

Respondent č. 9 – Tomáš

Tomášovi je 30 let a na ulici je s přestávkami již 7 let. Jak sám tvrdí, tyto přestávky nikdy netrvaly déle než tři měsíce. Tomáš téměř celé své dětství prožil v dětském domově. Právě to dle něj přispělo k tomu, že skončil jako bezdomovec.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Tomáš přišel na domluvený rozhovor se zpožděním, hned v úvodu mi oznámil, že ještě něco řešil s kamarádem. Na Tomášově vzhledu mě na první pohled upoutaly jeho dlouhé vlasy, které byly po stranách vyholené. Tomáš byl oholený a čistě oblečený. Při bližším kontaktu mě zaujalo, že Tomáš nemá pár zubů.

Způsob komunikace: Tomáš komunikoval velmi suverénně. Neustále se snažil dělat nějaké vtípky. Rozhovor s ním mi dělal problém, protože neustále odbíhal od tématu.

Emoční projevy: Tomáš neustále dělal nějaké vtípky, ať už jsme hovořili o jakékoliv oblasti, vše se snažil zlehčovat. Pouze u otázky, ve které jsem se ptala, zda má děti, Tomáš zvážněl. Poté se však zase vrátil ke své „bezstarostnosti“. Tomášovo neustálé zlehčování všeho na mě působilo jako maska, která mu pomáhá se lépe vyrovnat se svou situací.

Respondent č. 10 – Aleš

Alešovi je 52 let a na ulici je již 6 let. Na ulici se dostal díky své závislosti na alkoholu, jak mi sám Aleš svěřil, alkohol ho provází celý jeho život.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Aleš dorazil na domluvený rozhovor se zpožděním. Důvod svého zpoždění neuvedl. Přišel v poměrně zanedbaném stavu. Neoholený, neumytý, ve špinavém tričku a roztrhaných kalhotách. Prý teď byl delší dobu venku. Na Alešovi mě zaujalo několik čerstvých stehů na hlavě, které pouze zdůvodnil tím, že upadl a víc to nekomentoval.

Způsob komunikace: Aleš na jednotlivé otázky odpovídal velmi stroze. Bylo vidět, že se mu moc mluvit nechce. A dalo mi poměrně práci se o něm něco dozvědět.

Emoční projevy: Alešovi se velmi třáslly ruce. Pravděpodobně následek delší konzumace alkoholu. Ale při rozhovoru byl střízlivý. Celkově působil velmi negativně a jakoby byl naštvaný na celý svět.

Respondent č. 11 – Michal

Michalovi je 28 let, na ulici žije již 5 let a to díky neshodám v rodině. Michal mi sdělil, že když se rodině přiznal, že je homosexuál, rodina ho zavrhl a on odešel z domova. Také mi přiznal, že životem na ulici se také stal závislým na drogách, konkrétně na pervitinu.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Michal přišel na domluvenou schůzku včas. Byl oholený s nakrátko střiženými vlasy. Jeho oblečení bylo normální, ničím nápadné. Na ulici bych pravděpodobně netušila, že se jedná o člověka bez domova. Při bližším pozorování mě zaujala Michalova rána na ruce, která nevypadala moc dobře. Pravděpodobně se jednalo o absces vznikající špatnou injekční aplikací drogy. Michal to okomentoval slovy, že to nic není, že to má prý často.

Způsob komunikace: Při rozhovoru byl Michal převážně pasivní. Jeho odpovědi nebyly z počátku příliš dlouhé a často jsem se musela doptávat.

Emoční projevy: Michal působil velmi flegmaticky, tak trochu bez života, jako by mu bylo všechno jedno. Pouze u oblasti mezilidských vztahů na něm bylo vidět, že posmutněl, v této oblasti Michal také ochotněji odpovídal na dané otázky.

Respondent č. 12 – Jan

Janovi je 50 let a aktuálně je na ulici jeden rok. Jan dřív podnikal a dařilo se mu dobře, nikdy si nemohl stěžovat na nedostatek peněz. Když se však začaly objevovat první problémy v podnikání, chodil se Jan odreagovávat do heren, kde propadl závislosti na automatech, která ho dostala až na ulici.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Jan přišel na domluvený termín rozhovoru na minutu přesně, byl čistě oblečený, oholený a navoněný. Janovo oblečení působilo obyčejně, ale velmi vkusně. Dle vzhledu na něm nebyla jediná známka toho, že se jedná o člověka bez domova.

Způsob komunikace: Překvapil mě Janovo spisovný slovník. Při rozhovoru mu nedělalo problém odpovědět na jakékoliv otázky. Ke každému tématu byl Jan velmi otevřený.

Emoční projevy: Jan byl během rozhovoru velmi ochotný a usměvavý. Působil na mě velmi vlídným dojmem. Zároveň jsem na něm pozorovala, že mu velmi záleželo na tom, co si o něm a jeho životě myslím.

Respondent č. 13 – Pepa

Pepovi je 30 let, na ulici je již 5 let. Pepa mi sdělil, že celý život žil v dětském domově, v 18 letech dětský domov opustil a najednou nevěděl, co dál se životem. Z počátku prý bydlel u své sestry, později po známých, nějaký čas i na ubytovně, ale prý to nefungovalo. Také se mi svěřil, že je závislý na drogách, konkrétně na pervitinu.

Záznam z rozhovoru:

Úpravu zevnějšku: Pepa dorazil na domluvený termín rozhovoru se zpožděním cca půl hodiny, za to se mi omluvil. Přišel čistě a velmi moderně oblečený, byl oholený, navoněný a měl nagelované vlasy. Na Pepovi byla velmi nápadná jeho postava, byl vyhublý, až téměř anorektický.

Způsob komunikace: Pepa komunikoval velmi dobře. Nebyl problém s ním plynule přecházet z jedné oblasti do druhé. Pepa neměl ani tendence si nějaké situace přibarvovat. Komunikoval velmi živě, někdy poněkud hlasitě. Byl velmi temperamentní.

Emoční projevy: Pepa se neprojevoval nějak výrazně, krom toho, že někdy hovořil velmi hlasitě a živě gestikuloval. Jeho emoce byly po celou dobu rozhovoru stálé. U žádné z oblastí rozhovoru, na sobě nedával znát emoce jako smutek, vztek či radost.

Respondent č. 14 – Lukáš

Lukáš je mladý, je mu 23 let a 3 roky je již na ulici. Původně žil s matkou, ale když se chytl špatné party a začal brát drogy, docházelo s matkou k četným konfliktům. Lukáš musel nakonec byt, ve kterém s matkou žil, opustit. Lukáš přiznal, že ani po tomhle s drogami nepřestal.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Lukáš dorazil na domluvenou schůzku včas. Přišel oholený a čistý. I jeho oblečení působilo čistým dojmem. Nebyl oblečen nijak výrazně, měl tričko a kraťasy.

Způsob komunikace: Lukáš byl zpočátku zamlklý a uzavřený, v úvodu rozhovoru odpovídal stroze. Později se však rozpovídal a já jsem se toho mohla o Lukášovi dost dozvědět.

Emoční projevy: Lukáš se neprojevoval nijak výrazně. Pouze když jsme se dostali k oblasti mezilidských vztahů, Lukáš posmutněl, když mluvil o své mámě.

Respondent č. 15 – Daniel

Danielovi je 21 let, na ulici je od svých 18 let, kdy opustil dětský domov, kde strávil většinu svého dětství.

Záznam z pozorování:

Úpravu zevnějšku: Daniel přišel na domluvený termín včas. Přišel poměrně čistě oblečený, ale zaujaly mě velmi špinavé ruce. Ty Daniel odůvodnil tím, že vypaloval kabely, aby získal měď.

Způsob komunikace: Daniel se projevoval velmi mírně, zpočátku až stydlivě. V průběhu rozhovoru se ale rozmluvil.

Emoční projevy: Danielovo emoce se během rozhovoru výrazně neměnily, pouze když mluvil o vztazích s rodinou a zmiňoval svého otce, byla z něj cítit zloba, ale poté se zase uklidnil a komunikoval normálně.

V rámci pozorování mě zaujalo, že na většině respondentů nebylo na první pohled znát, že by patřili mezi lidi, kteří žijí na ulici. Tento postřeh mi potvrdilo i několik výpovědí respondentů, kteří v rozhovoru uvedli, že i když jsou bez domova, neznamená to, že nedbají o svůj vzhled. Dalším zjištěním pro mě bylo, že ať už se respondenti tvářili jakkoliv či se dokonce snažili svou situaci zlehčovat nebo se tvářili, že jim je všechno jedno, většina z nich nezůstala chladná při oblasti týkající se mezilidských vztahů. Dále bych chtěla zdůraznit, že i když se o lidech bez domova často říká, že nemají žádný pevný řád a nejsou schopni dodržovat termíny, nemyslím si, že je to pravda. Až na pár výjimek všichni respondenti dorazili včas a nestalo se mi, že by někdo z nich nedorazil vůbec.

4.2 Vyhodnocení polostrukturovaných rozhovorů

Vzhledem k tomu, že jsem při přepisování rozhovorů zjistila, že respondenti používají často slova, kterým by čtenář nemusel rozumět, rozhodla jsem se pro zachování autentičnosti

odpovědi nechat bez korektury a menší slovník, který by mohl pomoci lidem, kteří se mezi lidmi bez domova nepohybují, pochopit význam jejich sdělení.

Charita – v rozhovoru myšlen Domov sv. Františka, který je zařízením Městské Charity Plzeň

Děcák – dětský domov

Fárat – vybírat věci, jídlo z popelnice

Káčko – K-centrum (kontaktní centrum pro lidi, kteří jsou závislí na nealkoholových drogách, nejčastěji se jedná o uživatele stimulantů – pervitin a opiátů – heroin)

Týčko - kontaktní centrum, které v Plzni provozuje organizace Point 14 (dříve se organizace jmenovala TeenChallenge – mezi klienty se tomu říkalo týčko a tento název přetrvává do dnes)

Pracák – úřad práce

Dávky – respondenti tím mysleli dávky hmotné nouze, konkrétně dávku zvanou příspěvek na živobytí

Fasovat – dostat, v rozhovorech tím bylo myšleno, že dostanou potraviny či hygienické potřeby (žiletku, mýdlo, toaletní papír)

Squat – většinou se jedná o nějakou již nepoužívanou, zanedbanou nemovitost, kterou nelegálně, bez souhlasu majitele užívá někdo jiný

Materiál – materiál v souvislosti s rozhovorem znamenal, že respondenti dostanou v K-centru čisté injekční stříkačky, tamponky, destilovanou vodu apod.

Buchna– injekční stříkačka, která respondentům slouží k injekční aplikaci drogy

Kulturka – místnost denního centra Domova sv. Františka, kde mohou klienti odpočívat, dívat se na televizi, číst si

Prospěšky – trest obecně prospěšných prací, jedná se o alternativní trest nahrazující trest odnětí svobody

Fetka – člověk závislý na drogách

4.2.1 Funkce domova – jak je nahrazují lidé bez domova

První oblast rozhovoru se týkala především života lidí bez domova. Toho, jak tráví svůj běžný den na ulici. Zjišťovala jsem, kde nocují, vykonávají hygienu, získávají finance, zda využívají nějaké služby pro lidi bez domova či kde odpočívají, když jsou unavení a zda se cítí bezpečně tam, kde nocují.

Otázka č. 1: Můžete mi popsat svůj běžný den na ulici? Řekněme od rána do večera.

Respondent č. 1 - Arnošt: „No tak ráno se vzbudím, to se budím různě, nevstávám nijak pravidelně. Ale většinou tak v těch 8, potom jdu většinou na Charitu (pozn. Autorky Nizkoprahové denní centrum Domova sv. Františka) tam trávím dopoledne, odpoledne se chodím projít do města, fárat a tak různě.“

Respondent č. 2 - Lucie: „No tak můj běžný den na ulici se odvíjí podle toho, jakou mám zrovna směnu v práci. Když mám ranní, vstávám brzo a jdu na ranní směnu, potom odpoledne, jdu na Charitu, tam jsem asi do pěti a potom odcházím k sobě do chatky. Když mám odpolední směnu, tak na Charitu chodím dopoledne, chodím celkem pravidelně, někdy si zajdu taky na Káčko, ale tam občas. Večer, když nejsem v práci, tak už jsem u sebe na chatce.“

Respondent č. 3 – Milan: „No tak já v současné době veškeré své dny trávím na Charitě. Přes den se tam snažím vypomáhat např. s úklidy a podobně. Kromě toho, že jsem tam přes den, tak tam pravidelně také nocuju.“

Respondent č. 4 – Radek: „No tak do nedávna jsem pracoval, takže se můj den odvíjel podle toho, jakou jsem měl zrovna směnu v práci. Aktuálně práci nemám, takže ráno vstanu, dopoledne si většinou zařizuju nějaké věci, obíhám lékaře, úřady... Odpoledne jsem na Charitě nebo někde ve městě s přáteli.“

Respondent č. 5 – Timea: „Mně se podařilo najít po dvou letech práci, chodím uklízet na pár hodin do jedné firmy. Je to jen na pár hodin denně, takže můj den se přizpůsobuje tomu, zda jdu nebo nejdu do práce. Pokud zrovna jdu do práce, tak ráno vstanu, dám se do kupy a jdu do práce. Tam je to vždycky tak na 4 hodiny, někdy odpoledne, někdy dopoledne. Když jsem dopoledne v práci, tak odpoledne potom jdu na Charitu na denní centrum. Tam jsem tak hodinu a pak se vracím tam, kde spíme. Po městě nebo tak, to moc nechodím.“

Respondent č. 6 – Helena: „Tak já chodím do práce a dělám na směny. Takže můj den se odvíjí podle toho, jakou mám směnu. Buď jsem v práci, nebo na Charitě, maximálně si zajdu třeba něco koupit do města.“

Respondent č. 7 – Vašek: „Ráno vstanu a podle toho, jestli jsme zrovna pil nebo ne, tak jdu v 9:00 na Charitu, tam si dám kafe, sprchu, něco si třeba uvařím a pokecám s ostatními. Když přijdu na Charitu pod vlivem, nemůžu tam bejt. To se pak toulám venku. Jedna paní mi dává jídlo, tak se u ní zastavím jestli náhodou něco nemá, jdu se podívat po městě, kde vždycky potkám někoho známýho, tak s nim pokecám, někdy popiju. V létě jsem hlavně venku, chodíme třeba k rybníku a tak. Když mám zrovna období, kdy tak nějak piju víc, tak během dne ještě teda občas žebrám nějaký peníze, abych měl víno na večer.“

Respondent č. 8 – Martin: „No tak já vstávám poměrně brzo. A to bez rozdílu jestli je zrovna všední den nebo víkend. Jsem totiž prodejcem časopisu Nový prostor. Takže hned ráno v 8 si jdu na Charitu pro časopisy a jdu prodávat, dopoledne chodí nejvíc lidí totiž. Takhle se snažím prodávat až do odpoledne. Potom se vracím domu.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „No tak ráno vstávám podle toho jestli spím na Charitě nebo někde jinde, když na Charitě tam je budíček v půl 7 o víkendu v 7, já ale hrozně rád spím, takže vždycky vstávám až těsně před osmou, někdy taky zaspím no. Pak se jdu většinou projít do města, dopoledne jsem zase na Charitě. Odpoledne většinou vyrazím do města, někdy sám, většinou s kámošema, pořešit práci a tak. Večer jsem zase na Charitě, teď tam nocuju pravidelně.“

Respondent č. 10 – Aleš: „Tak to je různý, třeba teď jsem spal 14 dní ve stanu, co mi půjčil kámoš. To bylo dobrý, trochu jsem popil, nemusel jsem se řídit žádnými pravidly, vstával jsem až dopoledne, pak si šel sehnat něco k jídlu, zase nějaký to pivo a pak jsem jen tak popíjel, člověk si potřebuje vyčistit hlavu. Jinak, když jsem na Charitě, tak to ráno vstanu, pak odcházím na hodinu ven a zase přijdu. Celé dopoledne jsem tu. Ve 12 hodin odcházíme, to většinou pak obcházím pracovní agentury nebo úřady podle toho, co je zrovna potřeba. Odpoledne jsem zase na Charitě a večer tam pak spím.“

Respondent č. 11 – Michal: „Tak to je různý, nemám žádný pevný režim, ráno vstávám většinou v 8 hodin, kolem půl 10 jdu na Charitu, tam trávím dopoledne. Odpoledne se většinou flákám po městě s kámošema a večer se vracíme na squat. Teď je to teda jiný v tom,

že jsem dostal prospěšky, který musím oddělat, jinak si půjdu sednout. Takže dopoledne dělám prospěšky a většinou odpoledne se stavím na Charitě. “

Respondent č. 12 – Jan: *„No tak ráno vstávám okolo 6 hodiny, provedu ranní hygienu, dám si kafe a odcházím do práce. Vracím se většinou až odpoledne, okolo 5 hodiny. Vzhledem k tomu, že chodím do práce, mám tu na Charitě poněkud upravené podmínky a můžu přijít i když je denní centrum zavřené a noclehárny ještě otevřené nejsou. Když mám volno, trávám svůj čas také na Charitě, ale to za standartních podmínek jako ostatní. Když odcházím ven, většinou se jdu projít do města, do parku a tak. Večer zase přicházím na Charitu, kde nocuji. Každou neděli také chodím pravidelně do kostela, jsem věřící. “*

Respondent č. 13 – Pepa: *„Tak ráno vstanu, dopoledne jdu na Charitu, pak odpoledne se toulám po městě, sháním třeba něco k jídlu nebo jdu navštívit ségru. Kolem 4 jdu zase na Charitu, schází se tam dobrá parta lidí. K večeru se většinou vracím na squat. “*

Respondent č. 14 – Lukáš: *„Jako co dělám celý den? Ráno se vyspím, vstávám tak kolem 8, potom si jdu vyfárat něco k jídlu a dopoledne chodím na Charitu. Odpoledne se courám po městě, chodím třeba do knihovny na internet. Sem tam mám nějakou brigádu. “*

Respondent č. 15 – Daniel: *„Moje dny nejsou moc zajímavý. Dopoledne jsem na Charitě, nebo obcházím pracovní agentury a hledám práci třeba. Odpoledne jsem většinou taky na Charitě a večer jdu spát. “*

Z odpovědí respondentů je patrné, že ti, kteří mají zaměstnání a dochází do něj (jedná se o 4 respondenty), svůj den přizpůsobují tomu, jakou mají zrovna směnu a zda mají v práci volno či nikoliv. Z odpovědí také vyplývá, že ti respondenti, kteří využívají služby Domova sv. Františka a docházejí do zaměstnání, mají upravené podmínky příchodu do Domova sv. Františka. Ti respondenti, kteří práci nemají (kterých byla valná většina - konkrétně 11), nemají příliš pevně stanovené, co ten den budou dělat, kdy vstanou apod. Většina z nich odpověděla, že dopoledne tráví čas v Domově sv. Františka. Mezi nejčastější dopolední aktivity také patří shánění si jídla, obcházení úřadů či pracovních agentur. Odpoledne tráví převážně někde ve městě či jsou opět v Domově sv. Františka.

Otázka č. 2: Kde vykonáváte hygienu?

Respondent č. 1 – Arnošt: „No na Charitě, třeba v řece nebo tak to se nekoupu.“

Respondent č. 2 - Lucie: „Hygienu vykonávám tak různě, buď na Charitě, nebo na káčku, ale třeba někde venku, tak to se nekoupu.“

Respondent č. 3 – Milan: „Hygienu vykonávám na Charitě. Jak ráno, tak večer.“

Respondent č. 4 – Radek: „Hygienu? Na Charitě. Tam mám možnost se osprchovat, oholit se a tak. Můžu tam dostat mejdlo, žiletky. Teď tam dávají i jednou za 14 dnů balíček s hygienou.“

Respondent č. 5 – Timea: „Tak buď na Charitě, kde si můžu vyfasovat hygienické pomůcky, tam dělám takovou tu důkladnější hygienu. Ale takovou tu základní – opláchnu si obličej ruce a tak to dělám v řece. Spíme kousek od řeky.“

Respondent č. 6 – Helena: „Na Charitě. Já si teda hygienické potřeby kupuju, ale mám možnost je tam i dostat.“

Respondent č. 7 – Vašek: „No tak různě, kde se dá. Když jsem zrovna na Charitě, tak tam, když ne, tak prostě, kde se dá. V řece, v rybníce, to je fuk.“

Respondent č. 8 – Martin: „No tak záleží, někdy venku, někdy u kamarádky v bytě.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Povětšinou na Charitě. Když náhodu u někoho přespím, třeba u kámoše na bytě, tak tam. Ale jestli Vás zajímá, jestli se koupu někde venku, tak to fakt ne. Nejsem prase.“

Respondent č. 10 – Aleš: „Když jsem na Charitě, tak tam. Teď jak jsem byl venku, tak kde se dalo. V řece, na záchodcích v obchodáku. Kde se dá. Já to moc neřeším.“

Respondent č. 11 – Michal: „To je různý, takový to opláchnutí obličeje a tak to v řece. Sprcha apod. na Charitě nebo na Káčku.“

Respondent č. 12 – Jan: „Na Charitě. Zde máme možnost dostat i hygienické věci jako žiletka, mýdlo, toaletní papír a máme tu zázemí pro hygienu.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Já hlavně na Charitě, jako třeba, když si potřebuju umejt ruce nebo tak, tak většinou na záchodcích v obchodáku apod. Někdy se třeba osprchuju u ségry doma.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Kde se dá, buď na Charitě, nebo když třeba tam mám zákaz a nemůžu tam, tak v obchodáku na záchodech, tam se opláchnu a tak. Někdy mě třeba vyhodí sekuriťák no.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Kde se dá, v létě třeba v rybníce. Takový, když se potřebuju oholit, tak na Charitě. Přes zimu teda žádnou hygienu venku nevykonávám, to spíš různě po obchodácích na záchodech.“

Na tuto otázku se mi dostala jako nejčastější odpověď na Charitě, tedy v Domově sv. Františka, a to hned ve 14 případech. Řada respondentů mi sdělila, že tam dostávají hygienické potřeby, což je asi také jedním z hlavních důvodů, proč právě v Domově sv. Františka. Dalším častým místem bylo K-centrum, kde mají také možnost využít sprchu. Většina respondentů mi odpověděla, že když není zbytlí, vykoupu se třeba venku, v rybníce, v řece a nemají s tím žádný problém. Pouze od 2 respondentů se mi dostala odpověď, že venku by se rozhodně nekoupali. Dalším častým místem, kde vykonávají hygienu, byly veřejné toalety v obchodních domech. 3 respondenti přiznali, že se někdy mohou vykoupat u někoho v bytě, u kamaráda, sestry a apod.

Otázka č. 3: Kde se stravujete?

Respondent č. 1 – Arnošt: „Tak různě, někdy si něco připravím na Charitě, tam dostanu potraviny a můžu si tam rovnou uvařit. Většinou si ale děláme oheň u nás na chatce a vaříme si tam.“

Respondent č. 2 – Lucie: „Tak jídlo si připravuju většinou na Charitě, tam si uvařím. Většinou toho vařím víc a pak si to, co mi zbyde, odnáším i na chatku. No jídlo buď dostanu na Charitě, tam dávají potravinové balíčky, na káčku tam dostanu polívku no a zbytek to si většinou vyfárám po popelnících.“

Respondent č. 3 – Milan: „Stravuju se také na Charitě, dostáváme tu jednou týdně potravinový balíček, jinak si potraviny kupuju.“

Respondent č. 4 – Radek: „No tak jídlo si připravuju taky na Charitě. Někdy si dám něco s přítelem ve městě, někde u stánku. Ale nemyslete si, já jídlo nefárám, já si ho zásadně kupuju anebo ho dostanu na Charitě.“

Respondent č. 5 – Timea: „Tak stravuju se u nás, tam kde spím. Máme tam téměř pořád rozdělaný oheň a na něm si děláme jídlo. Bud' se podaří, že někdo z nás má nějaký peníze, tak si jídlo koupíme anebo si můžu potraviny jednou týdně nafasovat na Charitě. Někdy nám něco dají i cizí lidi, už nás znají, tak nám občas něco přinesou.“

Respondent č. 6 – Helena: „Taky na Charitě jídlo si připravuju tam, vařím i pro přítele. Potraviny tu taky dostáváme jednou týdně nebo si je kupuju sama. V popelnicích nefárám.“

Respondent č. 7 – Vašek: „Na Charitě nějaký potraviny dostaneme, nebo jak jsem říkal od té paní, ta mi občas nechá nějaké jídlo a hodně teda fárám. U obchoďáků, tam kolikrát vyhazují jídlo, který ještě není ani prošlý.“

Respondent č. 8 – Martin: „Většinou venku. Na Charitě si můžeme nafasovat potraviny, ale já v tu dobu většinou prodávám, takže si fasovat nechodím, no nějaké jídlo si bud' koupim, někdo nám něco dá, sice to přiznávám nerad, ale občas fárám v popelnici no.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Asi hlavně na Charitě, bud' tam něco k jídlu dostaneme, nebo když mám svoje jídlo, tak si ho tam uvařím. Já v popelnicích nefárám, ale jako když donese kámoš vyfáraný jídlo, nepohrdnu, to víte, když je hlad, ale sám bych se tam nehrabal.“

Respondent č. 10 – Aleš: „Tak bud' na charitě, nebo fárám.“

Respondent č. 11 – Michal: „Chodím si každý úterý fasovat potraviny na Charitu vždycky od půl 11 je tam dávaj. Potom na Káčku můžu dostat polívku, tak tam taky občas zajdu a jinak fárám no.“

Respondent č. 12 – Jan: „Tak jídlo si připravuji na Charitě, kde si ho bud' vyfasuji, nebo si ho kupuju. V popelnicích jako někteří tady jídlo nehledám.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Tak já převážně fárám v popelnicích, no spíš v těch velkejch, co jsou u obchoďáku, kam vyhazují jídlo přímo z obchoďáku, tam se kolikrát najdou fakt dobrý věci. No a jinak si fasuju jídlo na Charitě. Jo a to no někdy v obchodě, něco ukradnu.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Jídlo si fárám v popelnicích. A pak v úterý tak to si ho nafasuju na Charitě, nebo jdu na Káčko na polívku.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Tak já si jídlo fárám, něco vyfasuju na Charitě.“

Nejčastější odpovědí bylo, že respondenti využívají potravinovou pomoc v Domově sv. Františka, kde každé úterý mohou dostat potravinový balíček. Takto odpovědělo 14 respondentů. Zároveň si v Domově sv. Františka jídlo také nejčastěji připravují. Pouze 5 respondentů uvedlo, že si jídlo i kupují. Dalším nejčastějším způsobem, jak si respondenti jídlo obstarávají je, že ho vybírají z popelnic. Jen 3 respondenti striktně odpověděli, že potraviny z popelnic nevybírají. 1 z respondentů uvedl, že jídlo z popelnic sám nevybírá, ale pokud mu toto jídlo nabídne někdo jiný, nepohrdne.

Otázka č. 4: Kde získáváte finance?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*Tak já žádný dávky nemám, nějak jsem nepřišel včas na pracák a vyřadili mě. Peníze získávám většinou sběrem kovu, občas se mi naskytne nějaká brigáda, ale to je na černo, vždycky jen na pár dní.*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*Tak já chodím do práce. Mám to jako brigádu, ale už dlouho no, už tak rok. Dávky žádný neberu. Dávky jsem brala, jenže mě pak z pracáku vyřadili, a když jsem se pak znova mohla zaregistrovat, nebavilo mě to znovu řešit. A už jsem měla tu svojí brigádu no.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Tak já pobírám invalidní důchod, to je můj jediný zdroj příjmu. Někdy se mi naskytne nějaká brigáda na jeden den, tak tam jdu, ale zaměstnání jinak nemám.*“

Respondent č. 4 – Radek: „*Tak donedávna jsem měl výplatu. Kvůli zdravotním problémům jsem musel z práce odejít, teď jsem na pracáku, беру podporu a snažím se vyřídit si důchod. Jako ten invalidní důchod.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*Tak momentálně z té brigády. Dávky žádné nemám. Byla jsem si o ně žádat, ale nějak to nedopadlo a nechci se nikoho doprošovat no.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*Tak já mám příjem z práce a ještě jsem si vyřídila ty dávky hmotný nouze no.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*No tak teď jsem půl roku nebral nic, teď od května mi sociální pracovník na Charitě pomohl zase vyřídit dávky. Víte před tím, jsem byl vyhozen z pracáku, zapomněl jsem přijít na schůzku.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Tak z prodeje časopisu Nový prostor už takhle prodávám dva roky a potom ještě беру dávky. No ty z pracáku. Tu hmotnou nouzi.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „*Ted' momentálně to je s financema bledý. Ztratil jsem práci a taky občanku, dávky ted' žádný neberu. Občas mám nějakou brigádu no, ale to je tak na den dva, no občas se mi podaří něco zpeněžit, třeba telefon a tak to taky pár stovek hodí.*“

Respondent č. 10 – Aleš: „*Momentálně nikde. Jsem bez práce, z pracáku mě vyhodili, prej jsem nepřišel na schůzku, ale kdo si to má pořád pamatovat, omluvil jsem se pak, ale stejně to nepomohlo. Tak přítelkyně mi nějakou tu korunu dá. Já jsem švorc.*“

Respondent č. 11 – Michal: „*Většinou sběrem papíru, kovu a tak. Dávky nebo tak něco neberu. Je to moc dlouhý vyřizování.*“

Respondent č. 12 – Jan: „*Momentálně mám již několik měsíců práci, pracuji v jednom call centru, takže žiji z výplaty.*“

Respondent č. 13 – Pepa: „*Práci nemám, ještě jsem nenašel nic podle svých představ. Jsem na pracáku, mám dávky, když něco potřebuju jako víc peněz tak třeba sběrem papíru, kovu a taky to no jako společník.*“

Respondent č. 14 – Lukáš: „*No to je různý, sem tam nějaký kšeftík na ulici, třeba když najdu telefon, tak se ho snažím prodat. Někdy nějaká brigáda, ale na černo. No a pobírám dávky z pracáku.*“

Respondent č. 15 – Daniel: „*Sbírám železo a papír. Dávky ted' žádný nemám. Vyřadili mě z pracáku a zaregistrovat se budu moct asi až na podzim, kdy přesně to nevím.*“

Pouze 4 respondenti uvedli, že chodí do zaměstnání. Zbýlých 11 respondentů žádnou práci nemá. 1 respondent chodí do zaměstnání a zároveň pobírá dávku hmotné nouze - příspěvek na živobytí. 3 respondenti uvedli, že jejich jediným zdrojem příjmů je dávka příspěvek na živobytí. 1 respondent pobírá podporu v nezaměstnanosti a 1 respondent pobírá invalidní důchod. Sběrem kovu, papíru si obstarávají peníze 3 respondenti. 2 respondenti uvedli, že peníze získávají z různých „kšeftů“, tuto svou odpověď nechtěli blíže specifikovat. Ti, kteří nepobírají příspěvek na živobytí, uvedli jako nejčastější důvod, že byli sankčně vyřazení z úřadu práce, protože se včas nedostavili na domluvenou schůzku.

Otázka č. 5: Kde odpočíváte, v případě, že jste unavený/á?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*Tak co se odpočinku týče, já moc unavenej nejsem. Na Charitě si můžu odpočinout na kulturce. To je místo, kde je televize a sedačky, tak tam si taky můžu odpočinout. Jinak spát chodím k sobě na chatku.*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*Tak já odpočívám hlavně u sebe na chatce, někdy zajdu třeba do parku posedět s kamarády, ale když je nás víc, policajti to neradi vidí. Víte, vždycky se najde někdo, kdo se pak opije a dělá tam bordel.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Tak vzhledem k tomu, že jsem na Charitě skoro pořád, tak hlavně tam. Když už máš třeba dost lidí, co tam dochází a tak, tak se chodím projít do lesa. Tam si taky odpočinu*“

Respondent č. 4 – Radek: „*No tak asi normálně, buď na Charitě, nebo třeba tak různě. V parku, kam chodíme s kamarády, různě no.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*Tak já převážnou část dne trávím u nás, tam kde spíme.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*Já jsem jen na Charitě, venku nejsem. Tím, že chodím do práce, mám trochu jiný režim na Charitě. Můžu tam být před prací, i když už je denní centrum třeba zavřený, nebo když přijdu z práce, taky tam můžu být.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*Tak já si odpočinu, kde chci. Buď na Charitě, nebo když na mě přijde únava, tak klidně někde na lavičce ve městě.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Tak když mě třeba bolí nohy z prodeje, tak si chvilku sednu ve městě na lavičku, jinak nijak neodpočívám. Snažím se co nejvíc prodávat.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „*Ty jo já neodpočívám. Jsem pořád v pohybu.*“

Respondent č. 10 – Aleš: „*Když jsem venku, povaluju se ve stanu. Nebo na Charitě, když je to denní centrum. Koukám tu na televizi.*“

Respondent č. 11 – Michal: „*Tak já moc unavenej nebejvám, ale třeba po těch prospěškách, když ještě na Charitě mají zavřeno, tak jdu na squat.*“

Respondent č. 12 – Jan: „*Odpočinout si chodím na Charitu.*“

Respondent č. 13 – Pepa: „Hlavně na Charitě u televize nebo venku na dvoře.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Různě, třeba na lavičce v parku.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Já moc neodpočívám. Třeba na Charitě, tam mají gauč a můžeme tam koukat na televizi.“

Většina respondentů odpočinek jako takový příliš neřeší. Uvedli, že buď neodpočívají, nebo si odpočinou v Domově sv. Františka, v denním centru, kde se třeba dívají na televizi. Dalším častým místem odpočinku bylo místo, kde zároveň nocují.

Otázka č. 6: Kde nocujete?

Respondent č. 1 – Arnošt: „No tak já a ještě dva kamarádi bydlíme v takové chatce. Tu jsme si tak nějak sami postavili, z čeho se dalo. Tak nocuju tam, mám tam klid, když máme chuť, můžu si tam dát pivka nebo víno. To na Charitě nemůžeme. No a na ubytovnu, tam bych taky nešel. Tam je to samej feťák, rve se to tam. To já nemám rád.“

Respondent č. 2 – Lucie: „Spolu s přítelem obýváme jednu zahradní chatku, policajti o nás ví, že tam jsme a jsou v pohodě, my tam neděláme žádný bordel. Hlavně tam můžeme mít naše dva psy.“

Respondent č. 3 – Milan: „Nocuju na Charitě, vždycky když mi přijde důchod, předplatím si nocleh na měsíc dopředu. Nedělám problémy, mám zajištěný příjem, už jsem na vyšším stupni noclehárny, spím na pokoji po šesti lidech. Jsme tam dobrá parta, vyhovuje mi to tak.“

Respondent č. 4 – Radek: „Tak já nocuju na Charitě, vlastně, co jsem přišel o bydlení, jsem tam. Nedělám problémy, snažím se tam, jsme na už na lepší noclehárně, spíme tam po šesti lidech. Docela to tam jde. Ale musím teda říct, že ostatní jsou bordeláři a moc nedbají na hygienu, to já fakt nemám rád.“

Respondent č. 5 – Timea: „Já a můj přítel potom ještě dva kamarádi, tak nocujeme ve stanech. Já s přítelem máme jeden stan, ty dva kamarádi druhý stan. Pak tam máme ještě takový přístřešek a provizorní kuchyňku a ohniště, tak tam, je to takové naše tábořiště.“

Respondent č. 6 – Helena: „Na Charitě. Na noclehárně pro ženy. Tam je nás 6. Já si vždycky zaplatím nocleh na celý měsíc dopředu.“

Respondent č. 7 – Vašek: „No, když zrovna nepiju, přes léto teda piju víc, tak nocuju ve stanu. Když zrovna nepiju, tak chodím nocovat na Charitu, ale přes léto jsem spíš venku. Venku je teplo, nic mi nechybí.“

Respondent č. 8 – Martin: „No to je takové složité. Mám takovou starší kamarádku, která bydlí sama v bytě, ona už je to starší paní. Tak ta mě u sebe často nechává přespát, jenže čas od času se objeví její syn, to hlavně, když má brát důchod a on to nesmí vědět, že já tam nocuju, jednou mě tam takhle našel a zmlátil, takže když nemůžu být u ní, nocuju ve stanu u rybníka.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Kde se dá, když jsem měl práci, byl jsem na ubytovně, celkem to tam šlo. Nebylo to v Plzni, ale v jednom městě za Plzní. Jinak teď jsem na charitě, někdy, když se chci trochu pobavit, což tady moc nejde, tak přespím, pak u kámoše. Bydlí tam asi s dalšíma třema klukama.“

Respondent č. 10 – Aleš: „No buďto na Charitě, ale když se potřebuju odreagovat a popít, tak jsem ve stanu. Na Charitě se pít nesmí.“

Respondent č. 11 – Michal: „Jak už jsem říkal na squatu. U řeky jsme si postavili takovou chatku, z čeho se dalo. Dřív jsme přespávali v jedný garáži, ale tu nám někdo zapálil, asi jsme jim tam vadili.“

Respondent č. 12 – Jan: „Nocuji na Charitě, vzhledem k tomu, že mám doklady v pořádku a mám práci, jsme na vyšším stupni nocleháren, kde jsme umístěni po 6 lidech.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Na squatu, s pár přáteli máme chatku u řeky.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Přes léto ve stanu v lese. V zimě, když jsou fakt mrazy, tak chodím na Charitu, v zimě vás tam nechaj přespát na židli, je to zadarmo. Jen ráno musíte něco uklidit.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Teď v létě jsem ve stanu, přes zimu na Charitě, občas mě u sebe nechá přespát kámoš. Chvilí jsem byl s kamarádem na ubytovně, ale ke mně se tam nechovali hezky, vyhrožovali mi.“

Na otázku noclehu odpovědělo 6 respondentů, že nocují v Domově sv. Františka. 9 respondentů odpovědělo, že nocují venku. Nejčastějším místem, kde respondenti nocují, byl stan nebo chatka, kterou si sami postavili. Velká většina respondentů, která nocuje venku, a to

hlavně přes léto, uvedla, že pokud v zimě nastanou silné mrazy, odchází nocovat do Domova sv. Františka. Na nocování venku si respondenti pochvalovali zejména to, že mohou konzumovat alkohol. Pod vlivem alkoholu totiž do Domova sv. Františka nemohou.

Otázka č. 7: Cítíte se tam, kde nocujete, bezpečně? Myslíte si, že byste to mohl/a nazvat svým domovem?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*No bezpečně, to moc nejde. Lidi o nás ví, kde tu chatku máme a nikdy nevíte, kdy někomu hrábne a přijde nám tam něco udělat. No domovem to asi ne, беру to jako místo k přespaní.*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*Jo cítím, s partnerem to domovem nazýváme, jen mě mrzí, že jsme tam nelegálně a že nás odtud můžou kdykoliv vystěhovat.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Na Charitě se bezpečně cítím, když už je náhodou nějaký problém, že se třeba chce někdo rvát nebo tak, služba, co tam slouží, vždycky zasáhne, takže je za chvíli klid. Na Charitu jsem se vrátil, potom, co jsem zkoušel bydlet na ubytovně, ale tam to nešlo, samé rvačky tam. Mě tam taky zmlátili, jako ty co tam bydlíš, když jsem jim nechtěl dát peníze. Já se prát neumím. Odesly to dvě zlomená žebra, to jsem odtamtud odešel, už jsem na to psychicky neměl být. No domov to pro mě není, ale je mi tu dobře, pomůžou tam člověku, když se chce zvednout ze dna.*“

Respondent č. 4 – Radek: „*Bezpečně? Jo je to tam bezpečný, určitě se tam nebojím. Teda jako nebojím se, že by se mi něco stalo, ale musí si tam člověk dávat pozor na věci. Krade se tam. Domov? To určitě není, o domově mám úplně jiné představy.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*Bezpečně? Jo cítím, jsme tam dobrá parta. Tak už jsem tam takhle čtvrtým rokem, takže jako svůj domov to nazvat můžu. Chodí nás tam kontrolovat policajti, už se s nimi známe, oni ví, že my tam nic neděláme, jsou na nás hodný.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*Tak domovem to nazvat nelze, vím, že je to pouze dočasný. Ale bezpečně se tam cítím. Víte, já jsem před tím byla s partnerem na ubytovně, ale to se nedalo. Tam jsem se bála, třeba přítel, když šel na směnu a já měla zrovna volno, radši jsem trávila čas venku než tam sama. Ženský to tam nemají jednoduchý.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*Tak já mám ten stan dobře zašitý. Nikdo o mně neví, ale víte co, nikdy nevíte, na koho venku narazíte. A domov? Neberu to jako domov, já jsem ve své podstatě doma, život venku mi vyhovuje, já už asi jiný nebudu.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Domovem určitě ne, je to moc nejistý bydlení, ve stanu v bytě. Nějak nikdy nevím, kde zrovna ten večer skončím. A bezpečně? No tak u ty kamarádky docela jo a ve stanu? Tam člověk nikdy neví, někdy se tam i jako chlap bojím.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „*Na Charitě je to v pohodě. Nemám strach. Domov? Ne to fakt není domov. Vlastně je Domov sv. Františka. Ne jako doma to tam tomu neřikám.*“

Respondent č. 10 – Aleš: „*Jo, já to nějak neřeším. Na Charitě je to v pohodě, tam bezpečno je. A ve stanu, když spím, to jsem většinou mimo, a nevím, co se kolem mě děje.*“

Respondent č. 11 – Michal: „*No bezpečně moc ne, jednu garáž už nám zapálili, lidi docela ví o týhle chatce a nikdy nevíte, kdy někomu hrábne a zapálí to, až tam budeme třeba spát. No domov to taky asi pro mě není, ale to hlavně kvůli tomu, že nás můžou odsud vždycky vyhnat policajti.*“

Respondent č. 12 – Jan: „*Jako domov to tu nepovažuji, považuji to za dočasné místo, než se dostanu, ze situace, ve které jsem teď. A jestli se tu cítím bezpečně? To ano.*“

Respondent č. 13 – Pepa: „*No takhle bezpečně docela jo. Ale tak nikdy nevíte, co se může stát. A domovem? Domovem asi jo, ale teda hlavně kvůli těm lidem co tam se mnou jsou, oni jsou moje rodina.*“

Respondent č. 14 – Lukáš: „*Tak když jsem na Charitě, to není domov ani to tak neberu, no bezpečně nevím, krade se tam. A když jsem ve stanu? Tam je sice pohoda, můžeme si tam dělat, co chceme, ale zase nevíte, kdo tam, kdy přijde, komu budete vadit.*“

Respondent č. 15 – Daniel: „*No na Charitě se dost krade, mobil a peněženku si tam na noc dávám do trezoru. A venku se ani nějak nebojím. No domov to není. Je to takový provizorní.*“

Jako svůj domov místo noclehu považuje pouze 1 respondentka, která je venku se svým partnerem. 14 respondentů své místo noclehu nepovažuje za svůj domov, ale bere to jako dočasnou situaci. 5 respondentů uvedlo, že když nocují venku, bezpečně se necítí. 3 respondenti, kteří nocují venku, se bezpečně cítí. 7 respondentů uvedlo, že pokud nocují

v Domově sv. Františka, bezpečně se cítí. Výtku měli pouze k tomu, že se tam krade, ale násilí tam dle nich není.

Otázka č. 8: Využíváte nějaké služby pro lidi bez domova? Pokud ano, proč a jak tam trávíte svůj čas?

Respondent č. 1 – Arnošt: *Jak už jsem říkal, chodím na Charitu, tam hlavně kvůli hygieně, no dostanu tam mejdlo, žiletku a tak. Žádnou jinou službu nevyužívám. Charita mi stačí. Tam chodím hlavně dopoledne no.*

Respondent č. 2 – Lucie: *„Chodím na Charitu a na Káčko. Nikam jinam. Na káčko hlavně kvůli tomu, že mi tam poskytnou zdravotnický materiál, víte jak to myslím, buchny, nádobíčko a tak.“*

Respondent č. 3 – Milan: *„Jo chodím na tu Charitu, jak jsem říkal, nikam jinam už ne. Jsem tam rád, vždycky mi tam pomůžou.“*

Respondent č. 4 – Radek: *„Chodím jen na Charitu, nikam jinam. V Plzni asi nic jinýho není. Ostatní služby jsou pro fetky spíš a to já teda rozhodně nejsem.“*

Respondent č. 5 – Timea: *„Chodím jen na Charitu a to hlavně z důvodu té hygieny a potravin. Jinak se tam nijak dlouho nezdržuju.“*

Respondent č. 6 – Helena: *„Využívám Charitu. Žádnou jinou službu. Já tam trávím jak den, když nejsem v práci, tak tam i nocuju. Jsou tam hodný. Vždycky člověku pomůžou.“*

Respondent č. 7 – Vašek: *„Chodím jen na Charitu, ostatní služby jsou spíš pro feťáky, pro nás bezdomovce je tu asi jediná Charita, zbytek dělá hlavně ty feťáky. Jo a v neděli ještě občas chodím na polívku, tu každou neděli dopoledne vydávají nějací lidé, kdo přesně to je nevím, ale je to pro lidi, co jsou na ulici.“*

Respondent č. 8 – Martin: *„Já chodím jen na Charitu. Nikam jinam nedocházím. Dřív jsem na Charitě nocoval, ale to bylo hlavně v zimě, když nešlo spát venku. Ted' už tam na to denní centrum chodím jen koupit si nové časopisy, které jdu prodávat. Jinak tam čas nijak netrávím.“*

Respondent č. 9 – Tomáš: *„No jasný chodím na Charitu, občas taky zajdu na polívku a pokecat do Káčka. Tam se taky schází dobrá parta lidí.“*

Respondent č. 10 – Aleš: „Jsem jenom na Charitě. Nikam jinam nechodím. Ani nevím co tu v Plzni je. No když jsem na Charitě, tak třeba něco řeším se sociálním pracovníkem, nebo si tu dam sprchu a kafe a koukám na televizi.“

Respondent č. 11 – Michal: „Chodím na Charitu, tam mi pomáhali řešit občanku, tu už mám, takže teď tam chodím hlavně kvůli hygieně a scházejí se tam známý. Taky zajdu na Káčko, ale tam můžem bejt jen hodinu denně a tam si hlavně chodím pro materiál. Taky na tu ruku no víte jak, mám tu ránu, mi na to dali mastičku.“

Respondent č. 12 – Jan: „Docházím pouze na Charitu. Víte, oni mi tu pomohli, když jsem se dostal na ulici, neměl jsem ani občanku, pomohli mi s jejím vyřízením, vyřídili mi dávky a tak. Teď je to pro mě místo hlavně, kde mohu nocovat a odpočinout si po práci.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Chodím na Charitu, tam je to pro bezdomovce, pak ještě na káčko a týčko, tam je to pro drogově závislé. Na týčko občas zajdu kouknout na film, vždycky jeden den v tejdnu se tam něco promítá. No a na káčko si chodím pro materiál buchny a tak.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Chodím na Charitu, tam hlavně za sociálním pracovníkem, pak pro potraviny a tak. Ještě chodím na Káčko – tam hlavně kvůli materiálu.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Chodím na Charitu, pak do káčka a do Týčka. Na Charitě mi pomáhali s dávkama nebo občanku. Na káčko si chodím pro buchny a tak, ale tam chodím jen výjimečně a v týčku si můžu zahrát fotbálek, podívat se na film a tak.“

Všech 15 respondentů shodně odpovědělo, že využívají služby Domova sv. Františka, a to nejčastěji za účelem hygieny, potravinové pomoci a poradenství se sociálním pracovníkem. Dalších 5 respondentů uvedlo, že ještě docházejí do K-centra a kontaktního centra Point 14, obě centra jsou určena pro drogově závislé. Respondenti je využívají zejména pro výměnu injekčních stříkaček a poskytnutí zdravotnického materiálu.

Otázka č. 9: Můžete srovnat svůj běžný den na ulici, jak ho trávíte v létě a jak v zimě?

Respondent č. 1 – Arnošt: „No tak jako tím, co ten den dělám, to se moc neliší, akorát teda v zimě se snažím bejt venku co nejmíň. To jdu třeba a procházím se v Tesco a tak. Přes zimu teda zajdu na Charitu i odpoledne, víte ta zima je mizerná. Jakmile trochu prochladnete, drží se vás ta zima pak celej den.“

Respondent č. 2 – Lucie: „Tak můj den se nijak moc neliší podle toho, jestli je léto nebo zima. Víte já tím, že chodím do práce, nejsem venku tolik jako ostatní, co jsou na ulici.“

Respondent č. 3 – Milan: „Tak já jsem teď na Charitě už skoro rok a můj den se nijak zvlášť nemění. Já fakt venku moc nejsem. Možná v zimě jsem na Charitě víc na úklidy. To, když tam pomáháte s úklidem po skončení noclehárny, potom denního centra, tak tam za odměnu můžete být celý den a nemusíte odcházet ven jako ostatní.“

Respondent č. 4 – Radek: „Tak můj den se nijak výrazně neliší. Jen, když je teda zima, tak tolik necourám po městě, ale spíš po obchodácích a tak různě.“

Respondent č. 5 – Timea: „No tak v zimě, to jsem ještě neměla práci, to jsem chodila na Charitu i dopoledne a to hlavně se tam ohřát. To víte, ve stanu u řeky to není zrovna ideální, když jsou mrazy. Někdo třeba chodí po městě různě po obchodácích a tak, ale to já ne.“

Respondent č. 6 – Helena: „Pro mě se to příliš nemění díky tomu, že chodím do práce, ale třeba ostatní co jsou venku a nechodí do práce, tak ty hodně chodí v zimě do knihovny se ohřát nebo do obchodáku.“

Respondent č. 7 – Vašek: „No tak to léto já trávím hlavně venku, nocuji hlavně ve stanu. V létě je venku pohoda, je teplo, občas teda sprchne, ale to se dá vydržet. Můžu si popíjet s kámošema, nikdo mi to nezakazuje. Jo, ale když přijde zima, to se snažím sekat dobrotu. Jsem hlavně na Charitě, loni jsem přes zimu dělal u popelářů, to bylo dobrý, ale pak jsem se taky jednou opil, nepřišel jsem do práce a propustili mě. Ale v zimě se to venku moc nedá být, člověk je rád, že se může někde ohřát, když nejsem na Charitě, tak různě courám po městě a snažím se zahřát třeba v obchodáku, na nádraží nebo na autobusovém nádraží.“

Respondent č. 8 – Martin: „Neliší se to moc. Já se vážně převážnou část dne snažím prodávat. V zimě to teda tolik nejde. To prodávám míň a v zimě taky zajdu na Charitu třeba na čaj nebo kafe, to v létě nechodím. Taky přes zimu nenocuji ve stanu, ale když nemůžu být u kamarádky, tak na Charitě i spím.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Ty jo, no v zimě je zima. Ne prostě v létě je to větší pohodička. Ve městě se večer přes léto konají různé akce zadarmo, dá se tam vyrazit. Když to v zimě nikde nic není. A venku se toho nedá moc dělat.“

Respondent č. 10 – Aleš: „Tak v zimě se snažím nocovat na Charitě pravidelně. To si hlídám, abych se joo nějak hodně nenapil a nemusel spát venku. V zimě je to blbý spát venku, ale taky se to dá. Jinak, když je zima snažím se bejt co nejvíc někde vevnitř. Na Charitě, po obchodácích a tak. Jinak se to asi moc neliší ten den.“

Respondent č. 11 – Michal: „V zimě je to horší no. Jako to co dělám přes den se tolik neliší, no vlastně chodím na Charitu, jak dopoledne tak odpoledne, občas na internet do knihovny. Jenže blbý je, že na squatu se musíme střídat, vždycky tam někdo udržuje oheň, aby to tam nevymrzlo. A jako třeba, když jsou už hodně velký mrazy, že je to o hubu bejt venku tak chodíme na Charitu i nocovat.“

Respondent č. 12 – Jan: „Tak tím, že chodím do práce, se můj den nijak moc neliší, jestli je léto nebo zima, ale v zimě jsem si prožil venku i pár nocí a je to teda velmi nepříjemné, někde přespíte, já to dělal, tak že jsem se vozil v tramvaji z konečné na konečnou, dokud jezdila poslední, pak vás ale vyhodí a musíte si najít něco jiného. Jednou jsem šel i do nonstopu, kde jsem u jednoho piva proseděl celou noc. Problém je, že jste pak nevyspalý, z toho je vám zima, venku je zima, pořád zima. V létě se všechno dá snášet líp. Když už třeba náhodou nocujete venku, dá se to vládnout. Občas se mi to povede, když si potřebuju pročistit hlavu, jdu popít do města a pak nocuju venku no, ale to když vím, že druhý den nejdu do práce.“

Respondent č. 13 – Pepa: „V zimě je to bída, to se snažím bejt co nejméně venku, chodím na Charitu, když je tam zavřeno jdu třeba na Káčko, Týčko, když se to sejde, že zrovna všude je zavřeno, tak jdu třeba do obchodáků. No, a když je fakt zima, tak na Charitě i nocuju. A na Štědrej den, tam chodíme na večeri, dávaj nám tam jídlo jako večeri kapra a salát.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „No tak příliš se to neliší, řekl bych stejný jako normálně, jen přes zimu se snažím bejt co nejméně venku, jak jednou člověk vymrzne, drží se ho ta zima pak celý den. Jo a přes zimu nejsem venku, ale spím jen na Charitě, občas u mámy.“

Respondent č. 15 – Daniel: „V zimě nespím venku, to se nedá, to spím hlavně na Charitě, jsem tam přes Vánoce, máme tam večeri štědrovečerní a tak. Jinak přes zimu hodně jezdím trolejbusem, tramvají, abych byl co nejméně venku.“

4 respondenti, kteří mají zaměstnání, uvedli, že jejich den se v zimě nebo v létě nijak neliší. 11 respondentů uvedlo, že zásadní rozdíl mezi létem a zimou spatřují v čase, který tráví

venku. V zimním období jsou více v Domově sv. Františka, a když nemohou být tam, snaží se svůj den trávit po obchodních domech.

4.2.2 Mezilidské vztahy lidí bez domova

Druhou oblastí rozhovoru, byly vztahy, které mají lidé bez domova. Jednalo se, jak o vztahy se svou rodinou, popřípadě svými dětmi. Tak i o vztahy, které mají lidé bez domova mezi sebou navzájem. Tato část rozhovoru nebyla pro řadu respondentů příliš snadná a v počátku se jim o svých vztazích hovořit nechtělo.

Otázka č. 10: Můžete mi říct něco o Vašich vztazích?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*No moje vztahy, to je těžký, co byste jako chtěla vědět konkrétně? Jestli někoho mám?*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*Tak moje vztahy no, já bych řekla, že dobrý, ale mohly by být i lepší.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Tak moje vztahy. Řekl bych, že jsem smolař, vždycky si najdu nějakou ženskou, nastěhuju se k ní, pak to s ní nevyjde a jsem zase na ulici.*“

Respondent č. 4 – Radek: „*No o vztazích to je komplikovaný. Ještě v práci jsem se seznámil s jedním klukem, pár měsíců jsme spolu byli, ale co nejsem v práci, nějak to vyšumělo.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*No to není zrovna veselá kapitola mého života.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*A co konkrétně by vás zajímalo? Partnera mám s rodinou to je horší.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*Já a vztahy, to snad ani nestojí za řeč.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Moje vztahy jo? No to nevím teda.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „*Jé vztahy jo? Jako jestli mám holku, nebo co vás zajímá?*“

Respondent č. 10 – Aleš: „*No, když to musí bejt.*“

Respondent č. 11 – Michal: „*O vztazích jo? No nic moc, žádná sláva.*“

Respondent č. 12 – Jan: „*A co konkrétně vás zajímá?*“

Respondent č. 13 – Pepa: „*Vztahy? Nestěžuju si.*“

Respondent č. 14 – Lukáš: „*No asi nic moc. Co by Vás zajímalo?*“

Respondent č. 15 – Daniel: „*To není moc zajímavý, co Vás zajímá?*“

Na otázku č. 10 se všem 15 respondentům příliš odpovídat nechtělo. Nejčastější odpovědí, která od nich zazněla, bylo, že jejich vztahy nejsou příliš dobré a že to snad nestojí ani za řeč. Na všech respondentech bylo vidět, že téma mezilidských vztahů je pro ně velmi citlivé.

Otázka č. 11: Stýkáte se svou rodinou?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*No tak mám mámu a dva bráchy. Ale ty žijou na Slovensku, s těma si občas napíšu na facebooku, na ten třeba chodím do knihovny. No a s mámou je to těžký, je jako kukačka, pořád někam přelétá. Bydlí někde v Praze, ale pořád si mění adresu, je těžký jí kontaktovat, při tom bych s ní byl rád v kontaktu.*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*No s rodinou, stýkám se se svým synem a mojí mámou, která ho má v pěstounské péči.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Nestýkám.*“

Respondent č. 4 – Radek: „*No příliš ne. Nechci je zatěžovat svými problémy. Jen na Vánoce jsem u nich pár dní byl. Ale to jak na tom jsem teď, neví. A ani jim to říkat nechci. Nějak bylo, nějak bude.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*Nestýkám. Mám sestru, ta nevím, co dělá. Asi už má děti. Doslechla jsem se, že se vdala. Otce taky nevidám, ale s tím už dlouho, když mi bylo asi 10, naši se rozvedli, ty vztahy tam nebyly moc dobrý, tak asi od té doby no. No a s mámou se nebavím už 5 let. Nelíbil se jí kluk, kterýho jsme si našla, a nepohodli jsme se. Kvůli tomu jsem odešla z domova. Je mu pak nevyšla práce a zůstali jsme na ulici, už mám teda jiného partnera, ale on je na ulici taky stejně jako já.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*Nestýkám.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*Ne. Rodiče už nemám. Jsem rozvedenej. O bejvalce nic nevím.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Ne nestýkám. Jen občas zavolám mámě. Ještě mám dva bráchy, ale s těma jsem se nepohodnul. Pak jsem taky rozvedenej, o bejvalý ženě nic nevím.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Ne já jsem z děčáku. Teda jako párkrát jsem byl u pěstounů, ale tam jsem dlouho nevydržel Pak asi od 13let až do 18 už jsem byl jen v děčáku, a pak na ulici. Kámoši venku jsou moje rodina.“

Respondent č. 10 – Aleš: „No tak máma ani táta už nežijou. Mám dva bratry. Jeden bydlí tady v Čechách, vím jen, že je ženatý a maká. Druhej je údajně někde v zahraničí, ale kde to ani nevím. Nemám o něm žádné zprávy.“

Respondent č. 11 – Michal: „Nestýkám, i to je důvod, proč jsem na ulici vlastně. Rodiče neskousli, že jsem gay a rozhádali jsme se a já jsem odešel. Sice se mě snažili párkrát kontaktovat, hledali mě i na Charitě, ale prostě nemůžu jim to zapomenout. Třeba časem. Jedinej, s kým jsem v kontaktu, je ségra. Občas si napíšem.“

Respondent č. 12 – Jan: „Moji rodiče jsou již po smrti a sourozence nemám. Před pár lety jsem uzavřel registrované partnerství, to trvá stále, ale s partnerem v kontaktu nejsem. Když mi zkrachovala firma, no vlastně už když mi šly hůř obchody, občas jsem si šel zahrát automaty a partner, když viděl, že nám dochází peníze, jednoho dne se odstěhoval. Nemám o něm teď žádné zprávy.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Jen se ségrou, oba bráchové teď sedí. Ale snad už je brzo pustí. O mámě nic nevím, vyrůstal jsem v děčáku. A fotr? Jo toho občas potkám ve městě, ale je věčně ožralej, takže se většinou jen pohádáme.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Nestýkám, jen s mámou občas. Někdy u ní přespím. Občas mi na Charitě zaplatí nocleh. Ale bydlet s ní nemůžu, to nejde no. Nedělá to dobrotu.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Ne nestýkám. Jen si někdy volám s mámou, ale ona je pořád s fotrem, on se ke mně nikdy nechoval hezky. On hodně chlastá, nikdy nešel pro ránu daleko. Nechápu, proč s ním máma pořád je. Víte, otec mě mlátil a máma než, aby se mě nějak zastala, třeba od otce odešla, tak mě radši dala do děčáku. Jo občas mi tam psala nebo tak, ale stejně jí nikdy neodpustím, že se mě nezastala.“

Se svou rodinou je v kontaktu pouze 7 respondentů a jedná se především o telefonický kontakt či kontakt prostřednictvím internetu. Z těchto 7 respondentů se se svou rodinou příležitostně stýkají 4 respondenti. 8 respondentů se se svou rodinou nestýká vůbec a ani s ní není v žádném kontaktu.

Otázka č. 12: Máte děti? Stýkáte se s nimi?

Respondent č. 1 – Arnošt: „*Ne děti nemám.*“

Respondent č. 2 – Lucie: „*Mám syna, toho vychovává moje máma. Do jeho tří let, jsem se o něj snažila starat, ale nějak to nevyšlo. Do péče si ho vzala moje máma. No příliš často ho nenavštěvuju. Spíš si občas zavoláme. S mámou, mám teď vztahy horší, mám dluhy na výživným na syna. Ne vždycky mi to vyjde to výživný zaplatit. No a syn je teď v pubertě a ani o mě zájem moc nejeví, co jsem naposled s mámou mluvila, říkala, že syn má tu pubertu nějakou divokou. Asi je po mně. No a s otcem syna se vůbec nestýkám, s ním to byl jen takový úlet.*“

Respondent č. 3 – Milan: „*Mám dvě děti. Staršího a mladšího syna. Toho staršího nevidám ani o něm nemám žádné zprávy. Ten mladší vyrůstá u babičky, matky mojí bývalé partnerky, se kterou ho mám. Ona ho nechala u své mámy a někam zmizela no a já ho mít taky nemůžu. Občas ho navštěvuju. Na Vánoce mu dávám dárek pravidelně.*“

Respondent č. 4 – Radek: „*Ne nemám.*“

Respondent č. 5 – Timea: „*Nemám.*“

Respondent č. 6 – Helena: „*Mám dvě děti. Dvě dcery. Obě jsou vdané a mají děti. S dcerami se nestýkám, jedna bydlí na Moravě. Druhá se odstěhovala do Německa. S tou mladší, co bydlí na Moravě, si pouze občas zavolám. Ona neví, že jsem na Charitě, nechci jí přidělovat starosti.*“

Respondent č. 7 – Vašek: „*Mám syna, ale nic o něm nevím, s ním jsem nějak nikdy neměl žádné vztahy. S jeho mámou jsme se rozvedli, když mu bylo asi 8. Už si přesně nevzpomínám.*“

Respondent č. 8 – Martin: „*Mám syna, bude mu 15, naposled jsem ho viděl, když mu bylo 10. Strašně rád bych ho vídal, ale ne teď, ne v týhle situaci, ve který jsem. Stydim se a nechci, aby on se musel stydět za mě. Až na tom budu líp, určitě se mu ozvu. Navíc mu něco dlužím i na výživným.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: „*Jo mám dceru, je malá. Jsou jí asi tři, ty jo to letí. Ne nechodím za ní, naposled jsem jí viděl asi před půl rokem, ale přišel jsem tam trochu upravenej,*

pohádal se s bývalou a tak, no prostě nedopadlo to tam dobře. Tak tam teď nechodím, ale malá mi chybí to zase jo.“

Respondent č. 10 – Aleš: *„Mám jednu dceru. S tou jsem v kontaktu jen málo, a když už, tak přes internet. Je to už dlouho, co jsem ji neviděl.“*

Respondent č. 11 – Michal: *„Ne, nemám žádný děti.“*

Respondent č. 12 – Jan: *„Nemám.“*

Respondent č. 13 – Pepa: *„Nemam děti. Ségra má malou, ta je jako by byla moje, je úžasná.“*

Respondent č. 14 – Lukáš: *„Ne, nebo o tom aspoň nevím.“*

Respondent č. 15 – Daniel: *„Ne, nemám.“*

8 respondentů odpovědělo, že děti nemá, zbylých 7 respondentů děti má. Z těchto 7 respondentů se se svými dětmi vidá nebo jsou s nimi alespoň v kontaktu pouze 3 respondenti. Asi nejčastějším důvodem, proč mají se svou rodinou omezené kontakty, je to, že se stydí za svou situaci.

Otázka č. 13: Máte v současné době partnera/partnerku?

Respondent č. 1 – Arnošt: *„Ne nemám nikoho. Pouze dva kamarády, se kterými v té chatce bydlím. To jsou tak nějak dva lidi, na který se fakt můžu spolehnout, jako třeba, kdyby se mi udělalo špatně a tak.“*

Respondent č. 2 – Lucie: *„Jo partnera mám. Jsme spolu už půl roku. Jsem s ním šťastná je to můj parťák do nepohody. To víte, ona samotná ženská to má na ulici těžší než chlapi. Ostatní si k ní víc dovolí, takže jsem ráda, že nejsem sama.“*

Respondent č. 3 – Milan: *„Nikoho nemám. Ten poslední rozchod byl těžký. Musím si asi od ženských odpočinout a soustředit se jen sám na sebe.“*

Respondent č. 4 – Radek: *„Partnera nemám, ale chtěl bych někoho no. Někoho normálního, kdo mi bude oporou. To víte, ve dvou je ten život vždycky lepší.“*

Respondent č. 5 – Timea: „Jo partnera, jsme spolu něco málo přes dva roky. S ním je to fajn, i když by mohl asi míň pít no. Taky jsem ráda, že mám brigádu, dlouho mi to vyčítal, když jsem byla bez práce. On má teda taky jen různé brigády no.“

Respondent č. 6 – Helena: „Mám partnera, jsme spolu už 5 let. On je stejně jako já na Charitě. Ted' dlouho marodil, tak je i bez práce.“

Respondent č. 7 – Vašek: „Nemám nikoho jako nějakou ženskou. Je mi bez nich líp. Já si vystačím sám.“

Respondent č. 8 – Martin: „Jo partnerku mám už 6 let, je teda o dost mladší než já, ale nedáme bez sebe ani ránu. Ona právě se mnou taky prodává a bydlí v tom stanu nebo u ty kamarádky naší. Je mi velkou oporou.“

Respondent č. 9 – Tomáš: „Ne nemám. Ale jako příležitostný známosti, víte jak to myslím, to jo.“

Respondent č. 10 – Aleš: „Jo mám. Ta je ted' taky na Charitě, jsme spolu už nějaký ten pátek.“

Respondent č. 11 – Michal: „Mám partnera, jsem spolu tak střídavě už 4 roky.“

Respondent č. 12 – Jan: „Jsem registrovaný, ale o partnerovi nemám žádné zprávy a nikoho nového taky nemám. A vlastně ani nehledám, Soustředím se ted' sám na sebe.“

Respondent č. 13 – Pepa: „Mám přítele, chvíli spolu jsme, pak chvíli ne. Je to mezi námi jako na houpačce. Takhle už to trvá několik let.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Ne nemám nikoho, ani nehledám.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Nemám.“

Na otázku týkající se partnerských vztahů odpovědělo 7 respondentů kladně. Z těchto 7 respondentů byly tři ženy, které zdůrazňovaly důležitost partnerského vztahu, pro ženu na ulici. Jednalo se zejména o ochranu ze strany partnera. 8 respondentů odpovědělo, že nikoho nemá. Z těchto 8 respondentů 7 odpovědělo, že nikoho nehledá, 1 respondent uvedl, že má pouze příležitostné krátkodobé známosti.

Otázka č. 14: Jaké máte vztahy s ostatními lidmi, kteří jsou bez domova?

Respondent č. 1 – Arnošt: „No víte co, já se snažím se s nima moc nebavit. Hrozně mi vadí, když jsme všichni bezdomovci, ale prostě vždycky se najde někdo, kdo se tváří, že bezdomovec není a pak se povyšuje nad ostatními, to fakt nesnáším. Nebo třeba ve městě, jakmile je nás někde víc jako bezdomovců pohromadě, hned se na nás zaměří policajti a pak nás rozhání, to já si třeba radši sednu na lavičku někde sám a nejsem ostatním tolik na očích.“

Respondent č. 2 – Lucie: „No tak s ženskýma, co dochází taky na Charitu, si rozumím. Občas se nás tam sejde dobrá parta. Jinak se pak ještě dost bavím s dvěma klukama, co mají chatku kousek od té naší. Jinak ostatních si příliš nevšímám.“

Respondent č. 3 – Milan: „Jo v pohodě. Já jsem nekonfliktní, nemám s nikým výrazné problémy. Když už někdo chce jít do konfliktu, já se raději stáhnou. Taky, když se dá, rád pomůžu ostatním. Třeba tu byl jeden chlap a ten byl slepej, tak jsem mu dělal takového průvodce.“

Respondent č. 4 – Radek: „Abych vám pravdu řekl, já se jim vyhýbam. Jako víte co, je to samej feťák, alkoholik. No prostě nemám tuhle sortu lidí rád. Já mám svoje kamarády, ještě z doby, kdy jsem nebyl v týhle situaci a stýkám se s nima. Teda před nima to taky moc neříkám, kde spím a tak. A navíc vadí mi, jak jsou všichni pořád špinavý, nedbají o sebe. Prostě tak no.“

Respondent č. 5 – Timea: „Jo dobré. Tak kde bydlíme s přítelem a těma kamarády je to fajn. Jsou to pro mě lidi, na které se mohu spolehnout. I když třeba zrovna nikdo nic moc nemáme, vždycky si vzájemně pomůžeme.“

Respondent č. 6 – Helena: „Já s nimi mám dobré vztahy. Navzájem si pomáháme, s ženskýma co taky chodí a spí na Charitě, si rozumíme, když jedna něco potřebuje, druhá jí to půjčí a tak. Problém jsou ty mladý holky, většinou narkomanky, ty se tam objeví jednou za čas, ty se s námi nebaví a občas se stane, že nám něco ukradnou no. Mně takhle jedna ukradla telefon. Jinak ty starší ženský, ty jsou v pohodě.“

Respondent č. 7 – Vašek: „No tak jak s kým, většinou se bavím s chlapama v mém věku, mám mezi bezdomovci dva dobrý kámoše, těm věřím, vždycky mi pomohli. S těma i často poplujeme, ale ne na veřejnosti, lidi si pak stěžují a kontrolují nás policajti. Jinak s těma

mladýma to moc nejde. To jsou většinou feťáci, ty se vás vždycky snaží okrást. Já jinak moc společnost lidí nevyhledávám, jsem spíš samotář.“

Respondent č. 8 – Martin: *„No musím Vám říct, že nemyslel bych si to, ale za tu dobu, co jsem na ulici, jsem si našel tři kámoše, za který bych dal ruku do ohně. Pomůžou mi, kdykoliv potřebuju. Ale to víte, že i za ty roky co jsem venku se mi stalo, že mě i jinej bezdomovec okradl. Je to jako mezi ostatníma lidma. Nejde o to, jestli je člověk bez domovec nebo ne. Může vás okrást nebo podvést kdokoliv. I když je bez domova jako vy.“*

Respondent č. 9 – Tomáš: *„No tak různý no. Já se hlavně bavím s těma mladejma. Mezi těma mám několik kámošů, cca 2-3, který jsou fakt rodina. Spolu se na ulici protloukáme dál. Když se třeba nějaký čas nevidíme, vždycky o sobě víme. Třeba na Charitu chodí i starší chlapi, no tomu jednomu je asi 70, takovej náš děda to je, je dobřej. Pak je tam jedna, tý je taky kolem 60, to je taková moje babička, vaří mi a tak. Ale tak víte, už mě i dost lidí venku podělalo, ale tak to se vám může stát s kýmkoliv.“*

Respondent č. 10 – Aleš: *„Tak já moc ostatní lidi neřeším. Mám tak jednoho dva kamarády, s těma občas popijeme, ale jinak se moc s těma lidma nebavím. Většinou jsou z toho jen problémy. Buď vás oni podrazí, nebo pak s nima někde ste, oni dělaj bordel a lidi pak volaj policajty.“*

Respondent č. 11 – Michal: *„Tak já se bavím spíš s těma mladšíma, jako co jsou v mém věku. Ulice je drsná, už jsem několikrát dostal přes hubu. Několikrát mě okradli i o to málo co jsem měl, na druhou stranu mám kolem sebe asi 5 lidí, co jsou jako moje rodina. S těma jse mna squatu a těm věřím.“*

Respondent č. 12 – Jan: *„No tak mezi lidmi bez domova jsou lidé horší a lepší, ale to je tak všude. S chlapama se kterými jsem na noclehárně docela vycházím, ale jinak se s ostatními nijak víc nebavím. Nějak nemám tu potřebu“*

Respondent č. 13 – Pepa: *„Mezi mladýma je to docela v pohodě, ale s těma staršíma moc nevycházím no, je s nima těžká domluva. Jinak to víte je to jako všude jinde i mezi lidma bez domova jsou, se najde někdo, kdo vás okrade nebo tak.“*

Respondent č. 14 – Lukáš: *„Tak mám mezi nima pár dobrých přátel. Potom mám rád jednu pani, tej říkám babi a jí to nevadí. Když jsem na Charitě, tak mi uvaří a tak. Fakt taková*

babička. Jinak lidi jsou tam různý, někdo je třeba fakt blázen. Povídá si pro sebe, těm se radši vyhybam, jsou divný. “

Respondent č. 15 – Daniel: *„Mám mezi nima jak kámoše, tak lidi, který nemusím. Vyhybám se velkým skupinám, třeba ve městě to bolí hrozně pozornost. Pak nás otravujou policajti. Lidi jsou různý. “*

Na otázku týkající se vztahů s ostatními lidmi bez domova, odpovědělo 12 respondentů, že vztahy má s ostatními normální a vychází s nimi dobře. 2 respondenti odpověděli, že s ostatními lidmi bez domova se baví málo, jako důvod uváděli, že pokud je někde větší počet lidí bez domova na jednom místě, lidé na ně volají policii. Pouze 1 respondent uvedl, že s ostatními lidmi bez domova žádné vztahy nemá a ani mít nechce. Uvedl, že má přátele mezi lidmi, kteří bydlí, ale zároveň těmto svým přátelům tají, že on sám je bez domova.

4.2.3 Představy lidé bez domova o své budoucnosti

Poslední část rozhovorů byla zaměřena na představy osob bez domova o své budoucnosti. Dále jsem se dotazovala, jak by rádi bydleli.

Otázka č. 15: Jak si představujete svou budoucnost za rok/ pět let?

Respondent č. 1 – Arnošt: *„No tak za rok, tak měl bych rád stálou práci, já si vlastně ani víc nepřeu, než si najít normální práci na smlouvu, pak si třeba našetřit nějaký a hledat si nějaký jiný bydlení. Ted' mi snad vyjde práce na smlouvu a mohl bych nastoupit jako zametač a pracovat pro město. No a co bude za 5 let o tom radši ani nepřemýšlím, hlavně se dostat z týhle situace, co jsem ted'. To se mi snad tou prací podaří. “*

Respondent č. 2 – Lucie: *„Tak mně to, jak ted' žiji, vyhovuje, neměnila bych nic. Stalo se to součástí mého života. Jediné co mě tak nějak mrzí a doufám, že se do budoucna zlepší, budou vztahy s mým synem. I přesto, že nejsem ideální máma. Mám ho strašně ráda. “*

Respondent č. 3 – Milan: *„No co bude za 5 let, na to já nemyslím. Ale za rok? Rád bych si sehnal nějaké bydlení. Možná, že se mi podaří se s někým domluvit tady z kamarádů, co mám na Charitě a šli bychom třeba někam ve dvou bydlet. K žádné ženské už se asi stěhovat nechci, dopadá to většinou stejně. “*

Respondent č. 4 – Radek: *„Za 5 let, to je na mě dost daleko. Já spíš přemýšlím do toho roka. Rád bych našetřil nějaké peníze a pronajal si byt, ale není to tak lehký, mám plno dluhů, ty*

musím taky začít splácet. Snad mi přiznají ten důchod a k tomu se mi podaří sehnat nějaká brigáda.“

Respondent č. 5 – Timea: *„Za 5 let? To je na mě moc daleko. Ale za rok? No ráda bych si ušetřila nějaké peníze a zkusila začít bydlet někde s přítelem. Stačil by nám malý byt. Venku to prostě dlouhodobě nejde. Jako nejsem tam vyloženě nespokojená, ale celý život si nedokážu představit tam žít.*“

Respondent č. 6 – Helena: *„Tak já teď co chodím do práce, snažím si šetřit nějaké peníze. Ráda bych s přítelem do nějakého podnájmu, ale všude chtějí kauci a na tu já zatím nemám. Od práce mi nabízeli ubytovnu, kde bych mohla být s přítelem, ale domluvili jsme se, že tam nechceme, i když tady musíme spát odděleně, je to tu lepší. Takže výhledově šetřím peníze a sleduju inzeráty s nabídkami bytů. A jak si představuju svou budoucnost za 5 let? To je daleko, jen doufám, že už nebudu na ulici a že se třeba zase uvidím s dcerou a uvidím vnoučata.*“

Respondent č. 7 – Vašek: *„Budoucnost? No já o tom tak nepřemýšlím, žiju většinou ze dne na den. Tak snad budu zdravěj, mám teď nějaký problémy s nohama. No a jestli se jako ptáte, jestli třeba už nebudu na ulici? Řekl bych, že budu, já už jinej nebudu. Vyhovuje mi to. Někdy je to těžký, ale už jsem si asi moc zvyknul.*“

Respondent č. 8 – Martin: *„Za 5 let to je daleko, ale za rok? No chtěl bych mít už nějakou pořádnou práci, zatím mám jen ten časopis a příležitostně brigádu. Kdyby se nám s přítelkyní poštěstilo i sehnat nějaký to bydlení bylo by to fajn.*“

Respondent č. 9 – Tomáš: *„Za 5 let to je šílená doba, to neřeším. Za rok? No chci si dát dohromady ty doklady, najít si práci a vydělat prachy, s prachama je větší sranda a bydlet, klidně na ubytovně, to je fuk.*“

Respondent č. 10 – Aleš: *„Za 5 let to nevím teda. Na to radši nemyslim. A za rok? Nevim, třeba už konečně seženu nějakou práci a budu bydlet.*“

Respondent č. 11 – Michal: *„Ty jo já si budoucnost nějak neplánuju. Už jsem si přivykl životu, co žiju teď a plány si nedělám. Žiju ze dne na den.*“

Respondent č. 12 – Jan: *„Za 5 let, to je ještě daleko. Za rok no chtěl bych si teď dát žádost na azylový dům, začít splácet dluhy z podnikání a začít se stavět na vlastní nohy, na ubytovnu*

ale nechci. Vydržel jsem tam týden a nezvládl to, ty mladý se tam chovali strašně, fetovali, chtěli po mně peníze, když jsem jim nic dát nechtěl, vyhrožovali mi. “

Respondent č. 13 – Pepa: *„Já nic neplánuju, žiju ze dne na den. Jsem spokojenej, je mi fajn. “*

Respondent č. 14 – Lukáš: *„Nemám žádnou představu. Za 5 let to už je úplně vzdálená budoucnost. Za rok? Asi bych si chtěl najít nějakou práci. Možná zkusit jet pracovat do Německa, tam se dají prej vydělat dobrý prachy. “*

Respondent č. 15 – Daniel: *„Za rok a za 5 let? To nevím, neplánuju. Žiju ze dne na den. Na podzim si chci asi zařídit zase ty dávky. Na zimu je dobrý mít nějaký zdroj příjmů. “*

S otázkou týkající se budoucnosti si respondenti příliš nedokázali poradit. Na otázku, jak vidí svou budoucnost za 5 let, mi 10 respondentů odpovědělo, že to je pro ně moc dlouhá doba a takhle daleko před sebe se nedívají. 5 respondentů odpovědělo, že svou budoucnost neřeší vůbec a žijí daným okamžikem. Když jsem se dotazovala na jejich budoucnost za 1 rok, již se mi dostávaly odpovědi. 3 respondenti by si rádi našli trvalou práci. 5 respondentů by si rádo do roka našlo nějaké bydlení. Dva respondenti mi odpověděli, že by si rádi našli práci s bydlením zároveň.

Otázka č. 16: Máte představu toho, kde a jak byste chtěl/a bydlet?

Respondent č. 1 – Arnošt: *„Tak já jsem od mala žil v bytě, ve městě, tak asi nějaký malý byt ve městě by se mi líbil. Já nemám řidičák, tak abych to měl všude blízko no. “*

Respondent č. 2 – Lucie: *„Tak pro mě by bylo úplně ideální, kdyby se mi podařilo sehnat nějaký malý pozemek k pronájmu, víte, kde bych měsíčně platila nájem, mohla jsem tam žít v chatce se svým přítelem a našimi dvěma psi. Vadí mi totiž teď ta nejistota, že nás můžou kdykoliv vystěhovat, protože tam jsme nelegálně. Víte, na ubytovnu bych nechtěla, nechtějí tam brát se psi a navíc ti lidé co tam jsou, já se tam bojím, jsou tam neustále konflikty a tak, denně policajti apod. Po bytě taky netoužím. Mým snem je ta chatka na pozemku, odkud vím, že by mě nevystěhovali no. “*

Respondent č. 3 – Milan: *„Tak rozhodně vím, že už nechci na ubytovnu. Tam to bylo strašné, je to tam jen pro silné povahy. Rád bych si našel nějaký byt, ale vzhledem k tomu, že mé*

příjmy jsou omezené, je to složitý, ale věřím, že třeba s nějakým kamarádem, by se nám mohlo podařit si pronajmout nějaký malý byt tady v Plzni. Asi nejlíp blízko přírody, tu mám rád. “

Respondent č. 4 – Radek: *„Jo to vím, chtěl bych mít svůj byt. Nebo aspoň nějaký pronájem. Jako na ubytovnu tam nechci, tam je to ještě horší než na Charitě, ty lidi tam, strašný. “*

Respondent č. 5 – Timea: *„Rozhodně ne na ubytovně! Z počátku jsem to zkoušela, to bylo, když jsem odešla z domova, ale měla jsem tam strach. No mým snem by bylo mít dům, ale to je strašně nereálné teď v tuhle chvíli. Ale pro začátek by se mi líbil nějaký malý byteček, třeba jen jedna místnost, ale s koupelnou a záchodem. To by mi stačilo ke štěstí. “*

Respondent č. 6 – Helena: *„Nejsem moc náročná. Stačil by mi nějaký malý byt, kde bych měla svůj klid. Prostě střechu nad hlavou, kde se nemusím bát jako třeba na ubytovně. Nejlépe za nějakou rozumnou cenu. “*

Respondent č. 7 – Vašek: *„Líbilo by se mi mít nějakou chatku, jako kterou bych si třeba od města pronajímal, mohl jsem tam bydlet, třeba bych tam udržoval zahradu a tak, klidně někde za městem, to by mi nevadilo. Ale byl bych rád, kdybych tam byl legálně a věděl, že mě nikdo nevystěhuje. “*

Respondent č. 8 – Martin: *„Chtěl bych si s přítelkyní najít nějaký podnájem. Na ubytovnu nechci, je to tam divočina, co vám budu povídat, ale malý byt třeba kousek od toho kde přespáváme teď, to by se mi líbilo. “*

Respondent č. 9 – Tomáš: *„No jako nic konkrétního. Jako jestli chcete vědět, jestli chci byt nebo barák? Kdo by nechtěl. Mně by stačila klidně ubytovna, plno lidí na to nadává, ale když v tom umíte chodit, pohodičku si tam uděláte. “*

Respondent č. 10 – Aleš: *„Tak celej živo jsem žil v baráku, o ten jsem po rozvodu přišel. No tak třeba byt to by stačilo. Kam teda nechci jistě a to vim je ubytovna, radši bejt venku než tam. “*

Respondent č. 11 – Michal: *„Víte co, na ulici mi vyhovuje ta svoboda, párkrát jsem bydlel na ubytovně, ale tam to nešlo, je to tam drahý a podmínky strašný. Mně by se asi nejvíc líbilo, kdybychom s klukama co bydlíme teď, mohli mít třeba od města nebo od někoho pronajatou nějakou chatku, jako i na nájem by se peníze našli, ale byli bychom tam legálně. Klidně, i kdyby tam bylo víc chatek a víc lidí jako jsme my. “*

Respondent č. 12 – Jan: „Byl jsem zvyklý žít v domě, ten jsem měl nádherný, ale teď by mi stačil malý byt, který bych si pronajímal. Asi někde v Plzni, ale spíš na okraji, abych byl dál od toho ruchu.“

Respondent č. 13 – Pepa: „No já jsem spokojenej, kde jsme teď, je to dobrý místo u řeky, ale jsme tam nelegálně, kdykoliv můžou přijít policajti a vyhodit nás. Jo kdyby sme tu tak mohli legálně, jako domluvit se s někým, třeba někomu za to i něco málo zaplatit. To by bylo fajn. Byty jsou strašně drahý a na ubytovnu nechci.“

Respondent č. 14 – Lukáš: „Asi ani ne. Nechci na ubytovnu, tam jsem zkoušel bejt, ale nevydržel jsem tam dlouho, ty lidi jsou strašný. A vůbec i to bydlení ty podmínky. Mně by se třeba líbilo bydlet někde v bytě, něco si pronajmout ve vícero lidech, sám bych to nezaplatil, to je strašně drahý.“

Respondent č. 15 – Daniel: „Asi ani ne. Nechci na ubytovnu, tam jsem zkoušel bejt, ale nevydržel jsem tam dlouho, ty lidi jsou strašný. A vůbec i to bydlení ty podmínky. Mně by se třeba líbilo bydlet někde v bytě, něco si pronajmout ve vícero lidech, sám bych to nezaplatil, to je strašně drahý.“

Na otázku představy o svém bydlení odpovědělo 9 respondentů, že by byli rádi, kdyby se jim podařil sehnat nějaký byt. 4 respondenti sdělili, že bydlení, které by se jim líbilo, by měla být nějaká chatka, za kterou by rádi platili nájem. Šlo jim především o to, aby tam byli legálně. 1 respondent mi odpověděl, že mu to vyhovuje, tak jak je to teď a o žádném bydlení nepřemýšlí. 1 respondent mi odpověděl, že by klidně šel bydlet na ubytovnu. 14 respondentů mi však shodně odpovědělo, že kam jít nechtějí a ví to jistě je ubytovna. Raději prý žít venku, než na ubytovně.

5 Shrnutí výsledků

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce bylo zjistit představu a realitu domova u lidí bez domova. Tento hlavní výzkumný cíl obsahoval tři dílčí výzkumné cíle. Naplnit stanovené cíle jsem se snažila pomocí dvou výzkumných metod, jednalo se o metodu pozorování a polostrukturovaného rozhovoru.

V rámci polostrukturovaných rozhovorů jsem zároveň aplikovala metodu pozorování. V rámci pozorování jsem se zaměřila na tři oblasti, a to o úpravu zevnějšku respondentů, způsob komunikace a emoční projevy.

Při pozorování jsem zjistila, že u velké většiny respondentů nebylo patrné, že by se jednalo o lidi, kteří žijí na ulici. Jejich celkový zevnějšek tomu nenapovídal. Co se způsobu komunikace týče, zde jsem si všimla, že lidé, kteří žijí na ulici, mají svůj charakteristický slovník a člověk, který s nimi nepřijde do kontaktu, z počátku některým slovům nemusí rozumět – jednalo se zejména o slova jako „*fárat, káčko, týčko, buchna, kulturka*.“ Z tohoto zjištění by se dalo usuzovat, že bezdomovecká subkultura má svůj specifický slovník. U oblasti emočních projevů jsem zjistila, že nejvíce se respondentům měnily emoce v části rozhovoru týkající se mezilidských vztahů. Mezi nejčastější emoce, které v této oblasti projevovaly, byl smutek, vztek a zklamání.

Polostrukturované rozhovory byly členěny do tří oblastí, dle jednotlivých dílčích cílů. Jednalo se o tyto dílčí cíle: jak lidé bez domova naplňují funkce domova, mezilidské vztahy lidí bez domova a představy o budoucnosti lidí bez domova.

První oblast a tedy i první dílčí cíl, byl zaměřen na to, jak lidé bez domova naplňují jednotlivé funkce domova. Zde jsem v rámci výzkumu směřovala pozornost k tomu, jak lidé bez domova tráví svůj den, kde vykonávají hygienu, kde se stravují, kde získávají finance, kde nocují a zda se tam, kde nocují, cítí bezpečně. V této výzkumné oblasti jsem došla ke zjištění, že se výrazně liší den těch, kteří mají zaměstnání a těch, kteří zaměstnání nemají. Zaměstnaní respondenti řídí svůj den především podle toho, jestli jdou ten den do práce, popřípadě jakou mají zrovna směnu v práci. U nezaměstnaných den nemá pevně danou strukturu, je tam jen několik málo bodů, které ten den naplňují, jedná se především o to, že dopoledne tráví v nějaké sociální službě, obstarávají si jídlo, popřípadě chodí po úřadech či pracovních agenturách. Odpoledne již mají volné, bez nějakých pravidelných aktivit. Převážně se pohybují po městě či obchodních centrech.

Na první výzkumnou otázku: „*Jakými způsoby lidé bez domova nahrazují funkci domova?*“ mohu odpovědět, že především využíváním sociálních služeb, kde se stravují a vykonávají hygienu, v některých případech i odpočívají. Pocit bezpečí u lidí bez domova příliš naplněn není a to hlavně v případě, že nocují venku.

Druhá výzkumná oblast se týkala mezilidských vztahů lidí bez domova. Zde byly z počátku odpovědi velmi nejisté a respondentům se příliš o svých vztazích hovořit nechtělo. V této části rozhovoru jsem se dotazovala především na to, jaké mají vztahy se svou rodinou a s ostatními lidmi bez domova navzájem. Z rozhovorů vyplynulo, že ani jeden z respondentů nemá vztahy se svou rodinou v pořádku, buď s ní není v kontaktu vůbec, anebo se jedná pouze o kontakt telefonický či internetový. Nejčastějším důvodem, proč mají lidé bez domova se svou rodinou omezené nebo žádné kontakty je, že se stydí za svou aktuální situaci a nechtějí, aby jejich rodina věděla, jak žijí. Někteří dokonce odpověděli, že jim nechtějí přidělovat starosti. Druhým nejčastějším důvodem bylo, že už žádnou rodinu nemají, anebo mají, ale nepohodli se s ní a to je i důvod, proč na ulici jsou. Co se partnerských vztahů lidí bez domova týče, zde mě zaujal fakt, že pro ženy, které žijí na ulici, je mnohem důležitější mít partnera, než pro muže, kteří žijí na ulici. Jedná se zejména o to, že ženy, které žijí na ulici, jsou více zranitelné a partner jim zajišťuje jakousi ochranu. V oblasti vztahů, které mají lidé bez domova spolu navzájem, mě nejvíce zaujal fakt, že se mezi sebou nesetkávají ve velkých skupinách, a to především z toho důvodu, že pokud se někde objeví větší skupina lidí bez domova, většinou na ně lidé volají policii, která pak tuto skupinu rozhání. Dalším zjištěním je, že vztahy mezi bezdomoveckou populací se příliš neliší od vztahů mezi většinovou společností. V každé skupině se najde někdo, kdo tomu druhému může ublížit, okrást ho apod. Ale na druhou stranu i někdo, kdo pomůže.

Druhá výzkumná otázka zněla: „*Jaké typy mezilidských vztahů udržují lidé bez domova?*“. Lidé bez domova udržují zejména ty nově vytvořené vztahy, které si vytvořili, když se dostali na ulici. S rodinou mají povětšinou příležitostný kontakt. Řada respondentů odpověděla, že za svou rodinu považují ty přátele, kteří jsou bez domova jako oni.

Třetí oblast se zaměřovala na představu lidí bez domova o své budoucnosti, zejména na to, jak svou budoucnost vidí za rok a za pět let. Dále potom, jak si představují své bydlení. V této oblasti pro mě bylo zajímavým zjištěním, že i když daný respondent nebyl bezdomovcem dlouho, svou budoucnost za pět let si nijak nepředstavoval. Takto shodně mi odpovědělo všech patnáct respondentů. Budoucnost za rok už byla pro respondenty

přijatelnější, nejčastěji si plánovali, že si najdou zaměstnání či bydlení. Ani jeden respondent mi však neodpověděl, že má v plánu začít léčit svou závislost, ať už drogovou či alkoholovou. Přitom je dle mého názoru začít pracovat na své závislosti podstatný krok, jak se postavit zpátky na nohy. U otázky, jak si respondenti představují své bydlení, pro mě bylo velmi zajímavým zjištěním, že čtyři respondenti uvedli, že by měli rádi bydlení takové, jako doposud – v chatce, ale byli by rádi, kdyby to bylo legální bydlení a nikdo je nemohl vystěhovat. Dokonce uvedli, že by byli ochotní platit nájem a o pozemek s chatkou se starat. Posledním a však nemilým zjištěním pro mě bylo, když čtrnáct respondentů z patnácti uvedlo, že budou žít raději venku, než aby šli na ubytovnu. Na poslední dvě zjištění se blíže zaměřím v následující kapitole. Ti respondenti, kteří uvedli, že by rádi bydleli v bytě, si nejčastěji stěžovali, že byty jsou pro ně finančně nedostupné.

Třetí a zároveň poslední výzkumnou otázkou je: „*Jaké představy mají lidé bez domova o své budoucnosti/budoucím životě? – za rok, za 5 let?*“. Lidé bez domova žijí převážně daným okamžikem. Budoucnost za pět let je pro ně natolik vzdálená, že o ní nepřemýšlí. Svou budoucnost za rok si ve většině případů představují tak, že už by mohli mít stálou práci popřípadě i zajištěné bydlení.

6 Diskuze

V rámci této kapitoly bych se chtěla věnovat zejména třem bodům, které jsem zjistila díky výzkumnému šetření. Jedná se o negativní postoj lidí bez domova ke komerčním ubytovnám, pro ně nedostupné pronájmy bytů a jejich představa bydlení v pronajaté chatce.

Výzkumné šetření jsem uskutečnila s patnácti respondenty, přičemž od čtrnácti respondentů jsem si vyslechla jejich negativní zkušenosti s komerčními ubytovnami. Velmi mě zarazil fakt, že všech čtrnáct respondentů mi odpovědělo, že než bydlet na komerční ubytovně, raději budou žít venku. Stěžovali si na to, jaké na komerčních ubytovnách panují podmínky. Přitom by se dalo říci, že lidé bez domova žijí často v otřesnějších podmínkách. Dle mého názoru je hlavním faktorem, proč na komerční ubytovny nechťejí to, že tam mají strach. Řada respondentů vypověděla, že tam byli vydírání či dokonce fyzicky napadáni. V roce 2015 proběhla novela zákona o doplatku na bydlení, kdy doplatek na bydlení měl být vyplácen jen těm lidem, kteří bydlí na ubytovně, která splnila hygienické standardy kvality bydlení. Řada ubytoven díky této novele zanikla, protože hygienické standardy nesplnila. Těmito standardy se měly tzv. vyfiltrovat ty nejhorší ubytovny. Zmíněné standardy platí od května 2015 a já osobně se domnívám, že pohled na komerční ubytovny se stále nezměnil. S hygienickými standardy bydlení samozřejmě souhlasím, ale dle mého názoru by se něco mělo dělat i se soužitím lidí, kteří na ubytovně žijí, aby se nikdo nemusel nikoho bát. Uvědomuji si, že sledovat či dokonce kontrolovat soužití lidí na ubytovně je obtížné a majiteli ubytovny je ve většině případů jedno, co tam lidé dělají a jak se k sobě chovají. Napadlo mě však, že by vyplácení doplatku na bydlení mohlo být podmíněno i tím, zda má dotyčný nějaké problémy se zákonem či nikoliv. Např. tak, jako je tomu v případě, kdy policie zasahuje v rodině, kde je domácí násilí a jsou zde děti, policie dává podnět OSPODU. V případě, že by dotyčný měl nějaký problém se zákonem, mohla by policie dát podnět úřadu práce. Je to však návrh, který by musel být podrobněji rozpracován. Musel by být specifikován např. rozsah prohřešků proti zákonu apod. Ale v něčem takovém já osobně vidím možnost zlepšení soužití na ubytovně tak, aby se ti slabší nemuseli bát těch silnějších a nestávalo se, že lidé budou raději na ulici, než bydlet v komerčních ubytovnách.

Druhým bodem, který bych ráda zahrнула do této kapitoly, je finanční nedostupnost pronájmu bytů. Např. v Plzni byla v měsíci červnu 2016 průměrná cena nájmu bytu o velikosti 60m² 9315 Kč. Lze se domnívat, že pokud pronajímatel uvidí jen trochu zanedbaného člověka či jemu se nějak nezdaří, nebude takovému člověku ani byt chtít

pronajmout. Pomoci vyřešit nedostupnost pronájmu bytů u lidí ohrožených ztrátou bydlení či těch, kteří o bydlení již přišli, by mohl Zákon o sociálním bydlení, který by měl začít platit od roku 2017. Zde se počítá s tzv. třístupňovým systémem bydlení, přičemž respondenti, kteří v rámci výzkumu uvedli, že si chtějí najít pronájem bytu, ale je pro ně finančně nedostupný, by mohli např. využít poslední formu tohoto třístupňovitého systému bydlení. Jedná se o byt, který připomíná normální nájemní bydlení, ale s tím rozdílem, že nájemné v těchto bytech bude zvýhodněné oproti tržnímu nájemnému obvyklému v daném místě.

Posledním bodem, který bych v diskuzi ráda zmínila, je tvrzení čtyř respondentů, kteří mi sdělili, že by rádi bydleli tak, jako je tomu doposud, čili v nějaké opuštěné chatce, ale rádi by zde byli legálně. V této souvislosti mě napadla myšlenka, že opravdu jsou takoví lidé bez domova, kteří již svému životnímu stylu přivykli a odmítají na něm cokoli měnit a i v případě možnosti jít bydlet do bytu, by s největší pravděpodobností odmítli. Jako řešení této situace mě napadlo, zda by město nemohlo pronajímat takovým lidem nějaké své nevyužité pozemky, kde by tyto lidé mohli žít v nějakých obytných buňkách. Pronájem pozemků s buňkami by byl za nějakou symbolickou cenu s tím, že lidé, kteří by tam šli bydlet, by se mohli zavázat, že se o daný pozemek budou i starat a budou ho udržovat. Nerada bych tímto návrhem řešení vytvářela nějaké vyloučené lokality plné lidí bez domova, dokonce se domnívám, že by ani nebylo tolik zájemců, kteří by něco platili, či se dokonce o pozemek chtěli starat, ale pro ty, kteří by takto žít chtěli, je to dle mého názoru dobré řešení. Řada měst má nevyužité pozemky, které jen chátrají, velká města také často řeší různé opuštěné objekty, které obsadili právě lidé bez domova. Respondenti mi v rámci výzkumu sdělili, že je samotné netěší, že danou chatku obývají nelegálně a může to tam kdykoliv přijít vyklidit policie. Nabízené řešení by mohlo být vhodné pro obě strany.

Závěr

Cílem mé diplomové práce s názvem *Představa a realita domova u bezdomovců na území města Plzně* bylo zjistit, jak si lidé bez domova představují svůj domov a jaká je realita. Tento hlavní výzkumný cíl obsahoval ještě další tři dílčí cíle, které jsem se snažila naplnit prostřednictvím této práce. Diplomová práce je členěna na dvě části, teoretickou a praktickou.

V teoretické části jsou definovány ústřední pojmy celé práce. Jedná se o pojmy *představa*, *realita* a *domov*. Další část je věnována problematice bezdomovectví, je zde definován pojem *bezdomovec*, *bezdomovectví*, *chudoba*, *sociální vyloučení*. Popsána historie vzniku bezdomovectví až do současnosti, uvedeny hlavní příčiny bezdomovectví a jeho typologie. Ve své práci jsem neopomněla zmínit nejčastější problémy, se kterými se lidé bez domova potýkají. Závěr teoretické části se věnuje pomoci bezdomovcům v České republice, zejména se zaměřením na město Plzeň, k němuž se diplomová práce vztahuje.

V úvodu praktické části je popsána metodologie výzkumu, stanoven hlavní výzkumný cíl práce a dílčí cíle z něho vyplývající. Popsány metody sběru dat a následně sběr dat samotný.

Výzkumné šetření bylo realizováno pomocí polostrukturovaných rozhovorů s 15 respondenty, které tvořili lidé bez domova. V rámci polostrukturovaných rozhovorů jsem realizovala ještě pozorování, kde jsem se zaměřila na tři oblasti: *úprava zevnějšku*, *způsob komunikace* a *emoční projevy*. Polostrukturovaný rozhovor byl členěn do třech oblastí, dle jednotlivých výzkumných cílů. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsem získala mnoho informací z oblastí funkce domova – jak je nahrazují lidé bez domova, mezilidské vztahy lidí bez domova a představa lidí bez domova o své budoucnosti. Samotný závěr práce je věnován podrobné analýze a zpracování získaných informací. Díky těmto získaným informacím se mi celkem zdárně podařilo naplnit všechny předem stanové cíle.

Na samotný závěr práce bych ráda dodala, že i když s lidmi bez domova pracuji již tři roky, díky této práci jsem měla možnost je poznat zase o něco lépe a dozvědět se něco víc o jejich životě. Velmi si vážím všech respondentů za jejich otevřenost, se kterou k rozhovorům přistupovali. Díky nim jsem měla možnost poznat, jak tráví celý den, že jejich vztahy s rodinou nejsou vždycky ideální, ale že tyto vztahy si vynahrazují mezi sebou navzájem. Vím, že i když nepřemýšlí o tom, co bude za pět let, neznamená to, že neví, co chtějí a hlavně co nechtějí.

Seznam použité literatury

- BARTÁK, Miroslav. *Bezdomovectví v ČR: zdravotní stav bezdomovců a jeho determinanty*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2011. ISBN 978-80-7414-441-7.
- BOWLING, A. *Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services*. Maidenhead: Open University Press, 1997, 29 s.. ISBN 0-335-20643-3
- CVEČEK, David. *Návrh udržitelného rozvoje sociálních služeb pro bezdomovce: [projekt Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2348-8.
- ENSIGN, J., GITTELSON, J. *Health and access to care: Perspective of homeless youth in Baltimore City*. U. S. A. Social Science and Medicine, 1998. 47 s. ISBN 2087-99
- FITZPATRICK, S., KEMP P., KLINKER, S. *Single homelessness: An overview of research in Britain*. Bristol: Policy Press, 2000, 60 s. ISBN 978-18-6134-255-3
- HAASOVÁ, Jana. *Jak žijí v Olomouci ženy bez domova: sedm skutečných příběhů*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1238-1.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- HRADECKÝ, I. A kol.: *Definice a typologie bezdomovectví*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. 50 s. ISBN 978-80-86451-13-8.
- HRADECKÝ, I., HRADECKÁ, V. : *Bezdomovství – extrémní vyloučení*. Praha: Naděje, občanské sdružení, 1996. 170 s. ISBN 80-902292-0-4.
- Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2013. ISBN 978-80-7421-072-3.
- KOSOVÁ, P., OLMEKOVÁ, L., SEDLÁČEK, P., *Bezdomovectví v hlavním městě Praze*. Praha MCSSP, 2004.
- MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb*. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

Odbor sociálních služeb MMP. *Katalog poskytovatelů sociálních služeb v Plzni*. Plzeň: Nava tisk, 2014, 190 s.

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 93 s. ISBN 978-80-7387-100-0..

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

RŮŽIČKA, Vlastimil. *Squaty a jejich revoluční tendence*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007. ISBN 80-7254-859-X.

SALIZE H. J. et. al. *Alcoholism and andsomaticcomorbidityamonghomelesspeople in Mannheim Germany*. Addiction 2002, 97 s.

ŠTĚCHOVÁ, Markéta a Marina LUPTÁKOVÁ, KOPOLDOVÁ, Bedřiška (ed.). *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 111 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-069-4.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.

TOMEŠ, Igor. *Sociální politika: teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. Vyd. 1. Praha: Sociopress, 1996, 213 s. Sešity pro sociální politiku (Socioklub). ISBN 80-902260-0-0.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

Velký sociologický slovník. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, S. 749-1627. ISBN 80-7184-310-5.

Zdravotní stav populace bezdomovců v ČR a jeho determinanty I.: (bezdomovství v zrcadle veřejné politiky). Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2004, 102 s. Zdravotní politika a ekonomika. ISBN 80-86625-35-4.

Internetové zdroje

Pávní předpisy pro sociální služby: Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/108_2006_2015.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Návrh systému sociálního bydlení [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20787/Navrh_systemu_socialniho_bydleni.pdf

VÁNĚ, Jan a František KALVAS. *Fenomén bezdomovectví* [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: https://socialnisluzby.plzen.eu/Files/soc/dokumenty/bezdomovectvi_zkracena_verze.pdf.
Výzkumná zpráva.

Dávky hmotné nouze 2015: Systém pomoci v hmotné nouzi [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Dávky hmotné nouze 2015: Osoba v hmotné nouzi [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Dávky hmotné nouze 2015: Příspěvek na živobytí [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Dávky hmotné nouze 2015: Doplatek na bydlení [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Dávky hmotné nouze 2015: Mimořádná okamžitá pomoc [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

PELCOVÁ, Naděžda. *Fenomén domova* [online]. 2008 [cit. 2016-02-03]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: <http://www.pedf.cuni.cz/paideia>

Nový prostor: O nás [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/o-nas.html>

Nový prostor: O nás [online]. [cit. 2016-03-02]. Dostupné z: <http://www.novyprostor.cz/o-nas.html>

Informace o městě [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <https://www.plzen.eu/obcan/o-meste/informace-o-meste/kratke-predstaveni/>

Diecézní charita Plzeň: Job Centrum [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.dchp.cz/job-centrum/>

O pobočce: Historie [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.nadeje.cz/praha/phopoboccehistorie>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. Praha, 2016. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/24488/Vyhodnoceni_pruzkumu_reseni_bezdomovectvi_v_obcich_s_rozsirenou_pusobnosti.pdf

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Formy sociálních služeb	25
Tabulka č. 2 Přehled výhod a nevýhod kvalitativního výzkumu	35
Tabulka č. 3 Stanovené oblasti pozorování	36
Tabulka č. 4 Struktura rozhovoru	37
Tabulka č. 5 Základní údaje o respondentech	40

Seznam zkratk

EU	Evropská unie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
DsF	Domov sv. Františka
OSPOD	Orgán sociálně právní - ochrany dětí

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Obrázek č. 1: Chatka

Příloha č. 2 - Obrázek č. 2: Dvorek

Příloha č. 3 - Obrázek č. 3: Obývací pokoj

Příloha č. 4 - Obrázek č. 4: Kuchyně

Příloha č. 5 - Obrázek č. 5: Ložnice

Příloha č. 6 - Obrázek č. 6: Squat Mňau

Příloha č. 7 – Obrázek č. 7: Posezení venku na squatu

Příloha č. 8 - Obrázek č. 8: Místnost na spaní, squat Mňau

Příloha č. 9 - Obrázek č. 9: Obydlená garáž

Obrázek č. 1: Chatka

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 2: Dvorek

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 3: Obývací pokoj

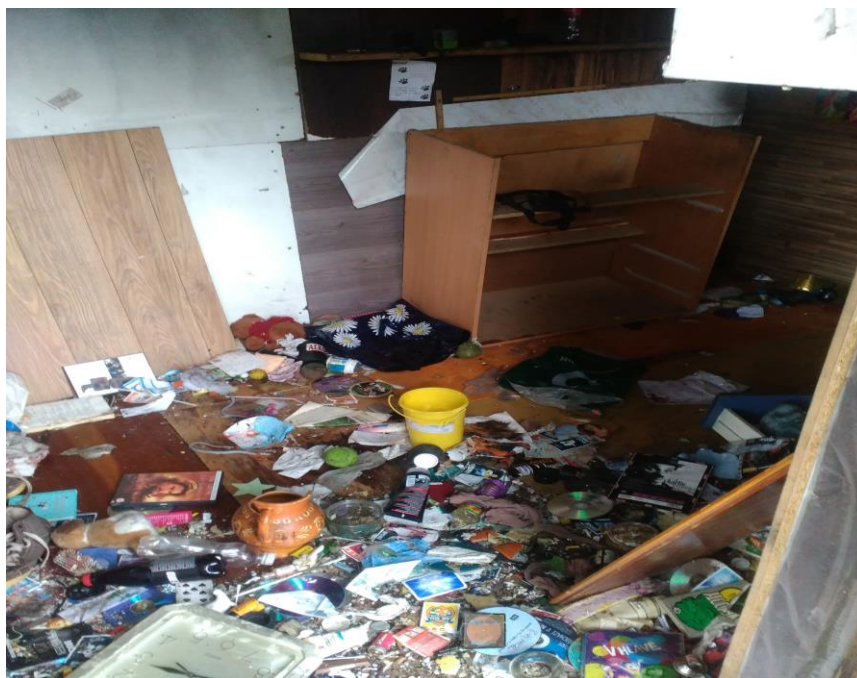
Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 4: Kuchyně

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 5: Ložnice

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 6: Squat Mňau

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 7: Posezení venku na squatu

Zdroj: vlastní foto, 2016

Obrázek č. 8: Místnost na spaní, squat Mňau

Zdroj: vlastní foto, 20116

Obrázek č. 9: Obydlená garáž

Zdroj: vlastní foto, 2016